

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Taltekniska slagord

En jämförande studie av fyra partiledares bruk av retoriska troper och
figurer 1979 och 2010

Anders Pålsson

Specialarbete, 15 hp
LSV410, Svenska för blivande lärare, Språklig fördjupningskurs
Höstterminen 2012
Handledare: Rickard Melkersson

Sammandrag

Följande studie prövar hypotesen om huruvida den medieanpassning som flertalet forskare menar är typisk för det politiska offentliga språket idag tar sig uttryck genom ett högre bruk av den klassiska retorikens troper och figurer, såsom metaforer, metonymier, antiteser, allitterationer, hopningar, retoriska frågor, parallellismer m.m. Materialet utgörs av fyra offentligt framförda partiledartal från valåren 1979 (Olof Palme och Gösta Bohman) resp. 2010 (Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt).

Undersökningen är kvantitativ men har också ett kvalitativt resonemang om enskildheter och vad resultatet kan tänkas bero på.

Undersökningens resultat ger stöd åt tesen men visar samtidigt att den ökade frekvensen endast gäller bruket av figurer medan frekvensen av troper tycks ligga på samma nivå 1979 som 2010. Resultatet pekar även på att de stora skillnaderna i användningen av retoriska troper snarare finns på det innehållsmässiga planet än på det formmässiga.

Nyckelord: retoriska troper och figurer, offentligt politiskt språk, medieanpassning, Olof Palme, Gösta Bohman, Mona Sahlin, Fredrik Reinfeldt.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställningar	2
1.2. Teori	2
1.2.1. Den retoriska analysen	2
1.2.2. Retoriska troper och figurer	3
1.2.3. Kritisk textanalys.....	8
1.3. Tidigare forskning	9
1.3.1. Medieanpassningen av det offentliga politiska språket.....	9
1.3.2. Om talarna och deras retorik	10
1.3.3. Forskning om retoriska troper och figurer	12
1.3.4. Det politiska språket.....	13
1.4. Material	14
1.5. Metod	16
1.5.1. Kategorisering	16
1.5.2. Begreppsavgränsning	17
2. Resultat.....	22
2.1. Olof Palme.....	22
2.2. Gösta Bohman	24
2.3. Mona Sahlin	26
2.4. Fredrik Reinfeldt	28
2.5. Komparativ analys.....	31
2.6. Komparativ analys utifrån parti och år.....	33
3. Diskussion	35
4. Slutsatser	39
5. Litteraturförteckning	40
6. Bilagor	43
6.1. Begreppsförkortningar i analysen	43
6.2. Olof Palme 1 maj 1979.....	44
6.3. Kommentarer till Olof Palmes tal	46
6.4. Gösta Bohman 12 mars 1979	47
6.5. Kommentarer till Gösta Bohmans tal	49
6.6. Mona Sahlin 1 maj 2010	50
6.7. Kommentarer till Mona Sahlins tal	46
6.8. Fredrik Reinfeldt 17 april 2010	47
6.9. Kommentarer till Fredrik Reinfeldts tal	49

1.

1. Inledning

”Den retoriska konsten har alltid varit böjlig och dynamisk, med en märklig förmåga att anpassa sig efter de mest skilda ideal och intressen” (Johannesson 1998: 211). Vad Kurt Johannesson menar med ovanstående är att talare i olika tider har använt olika typer av retoriska element på olika sätt. Även om man självfallet kan tala om särskilda personliga stilar inom en epok så går det även att tala om retoriska trendskillnader mellan olika epoker.

Idag tycks det råda en forskningskonsensus (se: t.ex. Johannesson 2008, Kjeldsen 2008, Cederberg 1993, Svensson 1993, Pappas 2003, Mral 2008 m.fl.) kring att det mediala klimatet har påverkat det offentliga politiska språket. Mer precist hur denna påverkan yttrar sig verkar dock vara något oklart. Det talas om en mer slagordsmässig inriktning med korta, slående och minnesvärda satser, om slående bilder, om att utspelen vinner mark på resonemangens bekostnad, om oneliners och om uttryck som annars kan sägas höra hemma inom en journalistisk diskurs.

Valåren 1979 och 2010 befann sig Socialdemokraterna i opposition. 1979 stod valkampen mellan bl.a. politiker som Olof Palme (OP) och Gösta Bohman (GB) och 2010 mellan Mona Sahlin (MS) och Fredrik Reinfeldt (FR). I Sveriges Televisions dokumentärserie *Palme* (Lindström & Nucander 2012) berättas det om hur Olof Palme införde en ny sorts retorik i den svenska politiken. Kan det vara så att Palme var innovatören för denna nya mediala retorik? Och går det att se några tydliga retoriska trender i offentligt framförda valtal av dessa fyra partiledare dessa år? Och kan Palmes påstådda ”nya” retorik sägas ha påverkat 2010-års partiledarretorik?

Föreliggande arbete har ambitionen att kvantitativt undersöka om det politiska offentliga språket tenderar att närma sig denna mediala retorik bl.a. genom ett högre bruk av den klassiska retorikens troper och figurer vilka jag menar hänger ihop med dessa påstådda mediala drag. Detta är intressant ur ett språkförändringsperspektiv då en högre frekvens av troper och figurer indikerar att utspelen vinner mark på resonemangens bekostnad vilket i sin tur kan ses som en förskjutning mot ett mer populistiskt politiskt språk. Undersökningen är också intressant som en stilistisk studie av respektive partiledares offentliga språkbruk.

Materialet för studien är fyra offentligt framförda tal av partiledare för Socialdemokraterna och Moderaterna, två från 1979 av Olof Palme

(OP) resp. Gösta Bohman (GS) och två från 2010 av Mona Sahlin (MS) resp. Fredrik Reinfeldt (FR). En kvantitativ avgränsning har gjorts till respektive tals sista 500 ord.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande arbete är att kvantitativt jämföra bruket av retoriska troper och figurer i de ovannämnda talen. Finns det några skillnader i hur mycket troper och figurer används? Finns det några skillnader mellan talen i fråga om vilka typer av troper (t.ex. metaforer och metonymier) och figurer (t.ex. antiteser, allitterationer, anaforer, parallellismer e.tc) som används? Och går det att se några klara skillnader utifrån partitillhörighet eller tid i bruket av troper och figurer?

När det gäller tidsfaktorn relateras resultatet från jämförelsen till den forskning som tyder på att det offentliga politiska språket tenderar att närma sig ett mer medialt språk. Tesen är att medieanpassningen tar sig uttryck genom en högre frekvens av retoriska troper och figurer.

Undersökningen ämnar även försöka ge svar på om Palme sticker ut på något sätt och genom det kan ses som retoriskt nydanande.

Utöver den kvantitativa analysen har även resultatet och beläggen i materialet kommenterats kvalitativt för att dels motivera mina kategoriseringar, dels för att jag ska kunna peka på innehållsmässiga likheter och skillnader i materialet.

1.2. Teori

1.2.1. Den retoriska analysen

Beroende på vem man frågar kan man få olika svar på vad retorisk analys är och vad den utgörs av. Ämnets mångåriga historia och bakgrund som tal- och skrivskola gör att retorisk analys definieras på olika sätt inom olika discipliner.

De flesta är dock idag eniga om att den retoriska analysen utgår från att en text är *persuasiv*, d.v.s. att texten försöker övertyga eller övertala sina mottagare om eller till någonting (Hellspång 2001:99).

Den retoriska analysen sätter alltså texten i sitt sammanhang och undersöker med vilka medel avsändaren försöker övertyga sina mottagare. För att tala med Hellspång och Ledin är den retoriska

analysen i det avseendet i hög grad interpersonell, då den intresserar sig för förhållandet mellan sändare och mottagare (2008:158 ff.). Den språkliga och innehållsmässiga utformningen av texten betraktas alltså som medvetna, välövervägda val gjorda av en avsändare i ett persuasivt syfte.

Precis som Svensson påpekar är det ”sällsynt med stort upplagda undersökningar som arbetar helt inom den retoriska traditionen” (2005: 64). Däremot ”knyter många textanalyser an till den retoriska begreppsapparaten” (Svensson 2005:64). Detta gör sig även gällande för min undersökning, då de retoriska troperna och figurerna är centrala i studien.

För vägledning i den retoriska begreppsdjungeln och trender i dagens retoriska klimat har jag främst konsulterat *Retorik idag* av Kjeldsen (2008) och Johannessons *Retorik eller konsten att övertyga* (1998). När det gäller retoriska troper och figurer har även upplysningsvis Renbergs *Retorikanalys* (2007) och Elleströms *Lyrikanalys* (2006) varit till viss hjälp.

1.2.2. Retoriska troper och figurer

Teoribildningen kring retoriska troper och figurer härstammar från den klassiska antika retoriken och hör samman med en av de fyra retoriska förberedelsefaserna vid skapandet av ett tal, nämligen: *ornatus*. Ornatus menas vara den sista språkliga bearbetningen och där ska man pryda språket genom uttrycksfullhet och ”fängslade språkliga utsmyckningar” (Kjeldsen 2008:39).

Enligt den klassiska retoriken ser man troper och figurer som transformeringar eller omskrivningar av ett ursprungligt uttryck. Genom att byta ut ett ”naturligt uttryck” (*ordo naturalis*) emot en trop eller figur (*ordo artificialis*) kan man uppnå ett mer slående och effektivt språk. (Kjeldsen 2008: 208ff).

Richards (1936) introducerade termerna *tenor* för det ursprungliga ersatta ordet och *vehicle* för ordet som används för att ersätta det. Om vi tar ett metaforiskt exempel och ersätter Ryssland med Björnen, så är Björnen *vehicle* och Ryssland *tenor*. Som jag förstår det är dock inte *tenor* och *vehicle* särskilt väsensskilt från den klassiska retorikens *ordo naturalis* och *ordo artificialis*. I detta arbete använder jag mig av termerna *ursprungsord* och *ersättningsord* för samma fenomen.

Det uppenbara problemet vid all tropologisk analys är dock att man inte har tillgång till ursprungsordet. Jag redogör mer för detta under punkt 1.2.2.4.

Som framgått skiljer retoriken mellan troper och figurer. Nedan följer en redogörelse för några av de vanligaste troperna och figurerna. Av utrymmesskäl och c:a 2400 år av retoriska studier kan det inte redogöras för alla. De troper och figurer som återkommer i min studie finns mer exakt definierade under punkt 1.5.2.

1.2.2.1. Retoriska troper

En retorisk *trop* kan sägas vara en anmärkningsvärd omskrivning av ett *ord*, så att dess innehåll får en ny och annorlunda betydelse och inte sällan är troper också bildspråkliga. Kjeldsen (2008:208) tar upp *metaforen*, *metonymin*, *syndokin* och *ironin* som de fyra huvudtroper som de flesta övriga kan delas in under.

Metaforen bygger på en likhetsrelation, vilket närmare kan beskrivas som att ersättningsordet har vissa gemensamma egenskaper med ursprungsordet. I exemplet ovan med björnen och Ryssland, så kan en björn sägas vara stor och stark precis som den forna krigsmakten Ryssland. Även *jämförelser* ses av Kjeldsen m.fl. som metaforiska uttryck men skiljer sig från metaforen genom att använda sig av jämförelseord som: ”på samma sätt”, ”som” eller ”liksom”. (Kjeldsen. 2008:211)

Metonymin är en typ av namnbyte som bygger på ett kausalt samband eller en reell närhetsrelation mellan ursprungsordet och ersättningsordet. När Palme i mitt material t.ex. benämner folkpartiregeringen för ”den lilla folkpartiregeringen”(OP:15) har ordet ”lilla” ett samband genom att den dåtida folkpartiregeringen var en minoritetsregering. Attributet ”lilla” härstammar således från att folkpartiet har en liten väljarkår och syftar inte på att folkpartiregeringen t.ex. skulle vara få till antalet eller vara småväxta.

Synekdoken är en nära släkting till metonymin och förekommer t.ex. då man låter delen stå för helheten *pars pro toto* eller omvänt, helheten för delen *totum pro parte*. Synekdoke yttrar sig vanligen i materialet när talaren låter partiledaren för motståndarpartiet stå för hela partiets politik; t.ex. ”*Mona Sahlin* ska alltså gå till val på...” (FR:159). Ursprungsordet torde här vara socialdemokraterna, då en partiledare i Sverige idag knappast ensam drar upp riktlinjerna för partiets vallöften.

Det motsatta, *totum pro parte* (helheten för delen) kan vara t.ex. när en sportkommentator benämner Sveriges hockeylandslag som "Sverige".

Ironin är den sista av de fyra huvudtroperna som Kjeldsen tar upp och som innebär att man "sätter [...] frågetecken för eller tar avstånd från det man bokstavligen säger" (Kjeldsen 2008:214) och då gärna med en humoristisk ton eller stil. Att avgöra om ett yttrande är ironiskt eller inte är svårt då ironi i högre grad än de andra troperna är intertextuellt bundet och avkodningen av den kräver en gemensam tolkningsgrund hos sändaren och mottagaren. Ironi visar sig även ofta som tankefigur (se nedan) och mer sällan på ord/trop-nivå (Kjeldsen 2008: 220) och det är även som tankefigur som jag huvudsakligen har valt att registrera ironi i undersökningen.

Några övriga vanliga troper som brukar nämnas är: *hyperbol* (stark överdrift), *litotes* (stark underdrift), *personifiering/besjälning* (när någonting "dött" ges mänskliga egenskaper, t.ex. 'ekonomin är sjuk'). Precis som Kjeldsen (2008) m.fl. skriver så kan de placeras under någon av de ovanstående huvudtroperna. Hyperboler och litoteser tenderar att vara ironiska eller metonymiska och personifiering/besjälning kan i de flesta fall sägas vara metaforiska.

Den retoriska begreppsapparaten har som sagt några år på nacken och gränserna mellan olika begrepp är inte alltid glasklara. Även om Kjeldsen (2008) anser att trop visar sig på ordnivå har jag i min analys av troperna ibland även räknat in framförställda och efterställda attribut till ett ord och bedömt frasen i sin helhet som en trop. Detta då det ibland är svårt att exakt peka på vilket ord som är tropologiskt trots frasen i sig ändå uppenbart är det.

1.2.2.2. Retoriska figurer

Retoriska figurer rör vanligen längre ordled än troperna och kan sägas vara "systematiska omformningar av uttrycket i flera ord eller meningar" (Kjeldsen 2008: 218), de är således ofta av mer teknisk art.

Pappas (2003) kommenterar skillnaden mellan troper och figurer som: "Troperna, [...] innebär en förändring av ordets lexikaliska betydelse och därigenom är de närmare knutna till innehållet än figurerna" (2003:34). Johannesson (1998) och Kjeldsen (2008) m.fl. skiljer även mellan *talfigurer* och s.k. *tankefigurer*. Fler indelningar kan göras, men jag nöjer mig med dessa, då det är de som är väsentliga i studien.

Talfigurer avser fraser som har sammanfogats enligt vissa mönster, t.ex. olika typer av rim eller upprepningar. De talfigurer som här gör sig gällande är *antites*, *alliteration*, *ordmässiga upprepningar* (t.ex. *anaforen*), *hopning*, och *parallellism*.

Tankefigurerna är av mindre teknisk art och är inte beroende av ordens placering, ljud eller rytm som talfigurerna. De rör sig snarare på ett innehållsmässigt plan medan talfigurer har mer med form att göra. Fenomen som *retoriska frågor*, *utrop*, men även *ironi* är exempel på tankefigurer. Mer precist hur jag har avgränsat och definierat begreppen finns återgivet under punkt 1.5.2.

1.2.2.3. Varför använda retoriska troper och figurer?

Kjeldsen (2008: 223-243) menar att användningen av retoriska troper och figurer kan ha sex olika syften för talaren. Med hjälp av dem kan man:

- skapa intresse, engagemang och bevara uppmärksamheten
- konkretisera, begripliggöra och lära ut
- fokusera och framhäva eller dölja och beslöja
- stödja minnet
- argumentera
- påverka känslorna

Kjeldsen menar vidare att när vi stöter på en trop så tvingas vi mer eller mindre automatiskt att analysera den, och på så sätt aktiverar den vårt kognitiva tänkande och vårt känsloliv, vilket i sin tur kan leda till att vi blir distraherade och därför lägger mindre tid på att finna invändningar i talarens argumentation.

För att sammanfatta Kjeldsens syften kan Pappas citeras: ”Inom retorikens ram används alltså stilmedlen, troper [...] figurer m.m. i syfte att övertyga”(Pappas 2003:34).

1.2.2.4. Analytiska problem med troper och figurer

Det uppenbara grundproblemet vid all tropologisk analys är som framhållits att man inte har tillgång till ursprungsordet. Hur ska man kunna veta att ersättningsordet är ett ersättningsord om man inte vet vilket ord det ersätter? Det hela kan problematiseras ytterligare genom att Lakoff & Johnsson (1980) m.fl. framhåller att hela vårt språk är

metaforiskt eller tropologiskt uppbyggt. Så hur ska man då kunna veta när troperna är medvetna stilmedel och inte?

Cederberg m.fl. skiljer mellan levande, halvdöda/stela och döda (d.v.s. lexikaliserade) metaforer. (1993:118f). Hon påpekar även att det hela blir ett ytterligare problem när man undersöker ett historiskt material utifrån bildspråk:

Det är svårt att med säkerhet avgöra om en bild uppfattats som levande, halvdöd eller död vid tillfället. De flesta bilder bör någon gång ha upplevts som nya, men hur skall man veta när de började bli så vanliga att mottagaren inte längre registrerar dem som bildspråk? (Cederberg 1993:118)

Att skilja mellan döda (lexikaliserade) och levande metaforer är av stor vikt för undersökningen då det ju är ”anmärkningsvärda omskrivningar av ett ords innehåll” (Kjeldsen 2008) som här är det intressanta. En lexikaliserad metafor kan knappast sägas vara anmärkningsvärd och bidrar således inte till någon högre ”slagordsmässighet”. Därför har jag precis som Cederberg (1993), Pappas (2003) och Björke (2009) förlitat mig på min intuition och just tagit fasta på denna ”anmärkningsvärdhet” i min analys, varför jag även vill reservera mig för eventuella felmarginaler i undersökningen. Även Cederberg menar att: ”De metaforer som är så döda att de inte upptäcks vid excerperingen kan nog knappast räknas som levande bilder”(Cederberg 1993:118).

Vad man inte heller bör glömma är de intertextuella dimensionerna av ett tal. Precis som Kjeldsen (2008) påstår är: ”Varje politiskt tal [är] samtidigt en reaktion på tidigare politiska uttalanden och ett föregripande av kommande politiska uttalanden.”(2008:60) Då det inte är möjligt att ingående redogöra för det politiska klimatet och inte heller möjligt för mig att känna till alla tänkbara intertextualiteter som förekommer i talen får jag även här reservera mig. Särskilt i talen från 1979 är detta ett problem då jag dels inte levde då och dels för att möjligheterna att sätta mig in i den tidens politiska och metaforiska klimat har varit begränsade.

Ett ytterligare problem är att tropartade yttranden ibland kan tyckas utgöras av flera olika troper. Ett yttrande som t.ex. ”Reinfeldts högerhärva” (MS) kan sägas vara metaforiskt genom ordet ”härva” som en metafor för att illustrera något illafungerande. Det är även synekdochiskt då Reinfeldt får stå som representant för alliansen, delen för helheten, och dessutom metonymiskt genom att alliansregeringen ges ett namn som genom ett kausalt samband är förknippat med dess politik, d.v.s. *höger* i ”högerhärva”.

Precis som von Arnold (2012)) m.fl. menar är förståelsen av metaforer, och då även av de andra troperna, starkt kulturellt betingad och förutsätter en språk- och tolkningsgemenskap. Att hamna i kategoriseringsdiskussioner om huruvida ett yttrande är en metafor eller metonymi, eller om ett yttrande är en levande eller död metafor, vilket i sin tur kan variera beroende på perspektiv, är således någonting jag försökt undvika och det kan inte heller kan sägas vara mitt primära syfte. I vissa fall har jag dock gjort detta med ambitionen att redovisa hur jag har tänkt, att genomgående göra det är dock inte möjligt av utrymmesskäl. Detta hindrar inte att de retoriska begreppen används frekvent genom studien och att min jämförelse trots vissa tveksamma enskildheter på det stora hela kommer att kunna säga något om partiledarnas bruk av retoriska troper och figurer i stort.

Eftersom undersökningen är kvantitativ har jag på grund av bl.a. ovanstående, eftersträvat så väldefinierade och precisa kategorier som möjligt (se punkt 1.5.2.) samt bifogat mina kategoriseringsanalyser som bilagor.

1.2.3. Kritisk textanalys

Den teoribildning som kan sägas utgöra undersökningens grundsyn är den *kritiska textanalysen*. Om vi ser de utgångspunkter för den kritiska textanalysen som Hellspong och Ledin tar upp så förutsätter bl.a. den en *konstruktivistisk språksyn* d.v.s. en föreställning om att det finns ”ett ömsesidigt beroende, mellan språk och samhälle och mellan text och kontext” (2008: 259). Vårt språk färgas således av samhället och vice versa. Det är högst troligt att saker skiljer sig åt beroende på de olika talens kontexter och även om man inte grundligt analyserar situationskontexten för talen, så är detta förhållande en grundläggande förutsättning till att studien är intressant överhuvudtaget.

För den kritiska textanalysen utgörs en text av ”språkliga val som har en orsak och en innebörd” (2008: 259). Ett antagande man kan göra om talen är att de med största sannolikhet har varit väl förbereda. Offentliga tal av en partiledare under ett valår är inte något som slarvas ihop, utan varje ord är säkerligen vägt på guldväg för att erhålla maximal genomslagskraft i den stundande valrörelsen. Och även om de språkliga valen inte skulle vara välöverbärgda, så säger de någonting om den kontext som de verkar i, vilket leder fram till Hellspong och Ledins tredje utgångspunkt för den kritiska textanalysen, nämligen att ”texter

ger indikationer på sociala och ideologiska krafter i samhället” (2008: 261).

1.3. Tidigare forskning

1.3.1. *Medieanpassningen av det offentliga politiska språket*

Johannesson (1998) m.fl. tar upp att massmedierna har haft en stor påverkan på vår tids retorik. Detta för att medierna ”favoriserar och renodlar [...] två retoriska element i samhällsdebatten, nämligen talarnas ’figurer’ och deras *actio* [framförande]” (1998:213).

Även Kjeldsen (2008:68ff) menar att det retoriska språket har förändrats p.g.a. vår tids medieexplosion. För att skilja ut sig i mediebruset behöver politikerna, i högre grad än förut, koncentrera sitt språk och göra det mer slagfärdigt för att det ska få medial uppmärksamhet och passa in i mediernas dramaturgi.

I en tid då politiker och alla andra som vill bli uppmärksammade i medierna först och främst får presentera sina idéer genom korta nyhetsklipp, är det retoriskt viktigt att kunna uttrycka sina tankar och argument i korta, slående meningar eller – ännu bättre – genom slående bilder. (Kjeldsen 2008: 68)

Kjeldsen utvecklar sitt resonemang:

Det är enkelt för journalister att citera talare som uttrycker sig i korta, slående formuleringar. Därför är förmågan att skapa synekdochiska satser mycket viktigare i våra dagar. Man citeras nämligen bara om man uttrycker sig kort, slående och minnesvärt. (Kjeldsen, 2008: 69)

Detta verkar vara åsikter som Johannesson (1998) och Kjeldsen (2008) är långt ifrån ensamma om, även Cederberg (1993) påstår att:

Man kan notera hur politiker i valtider vinnlägger sig om att använda talande bilder och man kan sedan i massmedierna avläsa om deras avsikter gått hem. Lyckade bilder citeras ofta och kan ibland också bli stående uttryck. (1993:137)

Tänk t.ex. på Carl Bildts ”Rödgröna röra”. Det är en uppenbar tropologisk konstruktion som var så pass slagkraftig att den lever kvar

än idag. Sådana konstruktioner har alltså inte ha förekommit i en lika hög utsträckning tidigare. Även Birgitte Mral (2008) förklarar att

det har tillkommit en ny dimension som retoriker bör ta hänsyn till, nämligen mediernas logik och genrekrav. Ett sådant krav är exempelvis att tal och uttalanden i TV bör vara korta för att passa den allt snabbare nyhetsförmedlingen. 'Oneliners' är efterfrågade och journalister ger gärna utrymme åt politiker som uttrycker sig kärnfullt och bildrikt [...] (2008:63)

För att sammanfatta ovanstående kan man säga att det tycks råda en forskarkonsensus om att det politiska språket tenderar att alltmer använda retoriska stilgrepp som tidigare främst varit bundna till en journalistisk diskurs. Jag menar att dessa drag är intimt förknippade med den klassiska retorikens troper och figurer och precis som Kjeldsen (2008) menar är dessa fenomen inte på något sätt nya inom retoriken, utan kan härledas tillbaka till Aristoteles. ”Skillnaden är att både dessa drag och graden av mediering nu är långt mer dominerande” (Kjeldsen 2008:61).

Jag har dock inte kunnat finna några undersökningar som ger direkta kvantitativa belägg för att medieanpassningen hör samman med ett högre bruk av retoriska troper och figurer. Men sammantaget får jag intrycket av att många anser att det förhåller sig så.

Självfallet finns det andra faktorer än medieanpassning som kan sägas ha påverkat det politiska språket de senaste 30 åren. Bl.a. Hellspong och Ledin (2008:262) talar bl.a. om *informalisering* och *indivualisering* som två tydliga trender och Johannesson (2008) tar upp *intimisering* som en stor språkbruksförändring för det politiska språket. Dessa aspekter är självfallet intressanta i sammanhanget men då fokus i arbetet ligger på en förmodad effekt på grund av en ökad medieanpassning så kommer ingen hänsyn att tas till dem.

1.3.2. Om talarna och deras retorik

Mycket litteratur har skrivits om de berörda partiledarna, kanske främst om Palme och av biografisk art. Men även partiledarnas retorik har studerats i ett flertal arbeten och det finns inte utrymme att här redogöra för alla, men nedan ska jag ta upp ett urval. Bl.a. har Sahlins och Reinfeldts retorik i valdebatter undersökts av Rönnkvist m.fl. (2009) samt Björke (2009). Wikström (2007) har gjort en argumentationsanalys av Olof Palmes retorik i en valdebatt med Thorbjörn Fälldin. Jag har

även tagit del av Kurt Johannessons antologi *Agitatorerna* (1996) som i den bl.a redogör för Socialdemokraternas historiska retorik från 1800-talet och framåt. Inget av ovanstående arbeten undersöker kvantitativt talarnas bruk av troper och figurer eller intresserar sig nämnvärt för ämnesområdet.

Johannesson (1998) anser dock att både Bohman och Palme genom bl.a. massmediernas intresse för deras säregna retoriska stilar bidrog till att de vann centrala positioner inom det offentliga livet (1998:213).

För Palme går Johannesson till och med så långt som att beskriva Palmes språk som massmediernas språk (Johannesson 1998:215). ”Palme var virtuos med det breda registret, han kunde växla mellan från polemik och mjuk känslsamhet, mellan sarkasmer och högstämda paroller” (Johannesson 1998:217).

När det gäller Bohman beskriver Johannesson (1998) hans politiska språk som färgat av naturskildringar vilka han illustrerade sina politiska idéer med. Johannesson menar vidare att Bohman var en ”skärgårdsfilosof som skapade samhörighet med medborgarna genom bilder av den svenska naturen och sitt eget privatliv, vilket var ett nytt inslag i den dåtida politiska offentligheten enligt Johannesson (1998:224).

Att Johannesson (1998) hävdar att Palme och Bohman premierades medialt för sin retorik är intressant för min undersökning då även den tidigare nämnda dokumentärserien tar upp Palmes retorik som något nytt i svensk politik. Kan deras retorik sägas ha påverkat Sahlin och Reinfeldt? Och har trenden fortsatt vilket visar sig i ett högre bruk av retoriska troper och figurer?

2010-års statsministerkandidater är inte heller de några retoriska noviser. Mona Sahlins Toblerone-tal (1995) är väl citerat i de retoriska handböckerna, se t.ex. Hägg (1998) eller Kjeldsen (2008) och Wennerberg (2012) kommer i sin jämförande analys av Barack Obamas och Fredrik Reinfeldts figurer och troper, fram till att Reinfeldt har en frekvent användning av både troper och figurer. Eftersom Wennerbergs syfte delvis är översättningsvetenskapligt läggs dock fokus på likheter och skillnader i hennes material och inte på att kategorisera Reinfeldts bruk av troper och figurer.

Björke (2009) har undersökt metaforbruket i en TV-sänd partiledardebatt. Hennes resultat visar att både Sahlin och Reinfeldt använde ett betydligt rikare och varierat bildspråk än Lars Ohly och Göran Hägglund.

Några jämförande studier mellan politikerns retoriska språk från 70-talet och 2010-talet har jag inte direkt kunnat finna, vare sig kvantitativt

eller kvalitativt. Möjligtvis görs vissa ansatser av Johansson (2011) som har undersökt Socialdemokratisk Första maj-retorik med en komparativ analys av tre socialdemokratiska partiledares första maj-tal från 1954, 1978 och 2011, men eftersom troper och figurer bara är en av hennes sju undersökningspunkter berör hon det bara kortfattat.

1.3.3. Forskning om retoriska troper och figurer

Forskningsläget kring troper och figurer och deras retoriska effekter har under 1900-talets första hälft inte varit särskilt prioriterat. De har ofta begränsats till att ses som mer eller mindre estetiska utsmyckningar av språket och snarare ansetts höra hemma inom poesin än inom retoriken. Idag har de dock fått högre status och anses av flertalet vara väletablerade retoriska påverkansmedel (Kjeldsen 2008:222).

Studier som fokuserar helt på tropologi verkar vara sällsynta. Metaforen är väl undersökt men för de övriga troperna lämnar forskningsläget mycket i övrigt att önska.

Klassiska metaforsteoretiska verk som vanligen framhålls är bl.a. Richards *The philosophy of rhetoric* (1936) som menar att språket i sig är byggt utifrån metaforer, vilket även är en utgångspunkt för *Metaphors we live by* av Lakoff & Johnson (1980). Mer moderna titlar som behandlar metaforen ur ett retoriskt perspektiv är *Rhetorical criticism* (2004) av Sonja Foss och Harts *Modern rhetorical criticism* (1997). I Norden har vi norskan Berit von der Lippe som i sin bok *Metaforens potens* (1999) diskuterar om var gränsen går mellan den vetenskapliga retoriken och den mer explicita retoriken som vi möter i medierna, med utgångspunkt i metaforen. I övrigt har Von Arnold (2012) gjort en receptionsanalys av hur elever med svenska som andraspråk tolkar svenska politikernas metaforbruk.

Forskningsområdet retoriska figurer är inte heller det särskilt undersökt. Många av de retoriska handböckerna definierar begreppen men få studier verkar vara gjorda på området.

Cederberg (1993) berör området litet genom att undersöka bruket av retoriska frågor, (*interrogatio*) och utrop. Hon undersöker även bruket av parallellism och anaforer vid konstruerandet av retoriska frågor.

1.3.4. *Det politiska språket*

Gunnar Fredriksson (1992, [1962]) undersökte det politiska språket i Sverige under 60-talet men intresserade sig där varken nämnvärt för retorikens troper och figurer eller eventuella språkbruksförändringar.

Däremot har Ann Cederberg skrivit en avhandling om debattspråkets utveckling i den svenska tvåkammarsriksdagen mellan 1867 och 1970. (1993) Cederbergs avhandling är en kvantitativ studie som behandlar ett flertal olika språkliga fenomen. Till skillnad från t.ex. Svensson (1993) (se nedan) undersöker Cederberg retoriska stilgrepp i sin studie. I sitt material som utgörs av 144 riksdagstal undersöks frekvensen av bl.a. retoriska frågor, metaforer och allusioner mm. Cederberg behandlar alltså metaforen men tar inte upp några av de andra troperna.

Cederbergs slutsatser visar att politikerna i hennes material är mycket sparsamma med metaforer. Både bruket av "vanliga", d.v.s. lexikaliserade, och ovanliga metaforer visade sig ha minskat över tid, inte bara frekventiellt, utan Cederberg säger sig även ha en "känsla av att lekfullheten och skaparlusten har avtagit" (1993:152 f.) och att "individen betyder mer för bilden än tid och kammare" (1993:141). Hon menar dock samtidigt att de teorier hon har gjort sin undersökning utifrån utgår från att ett bildfattigt språk är mer prestigefyllt än ett bildrikt emedan riksdagsretoriken har en ambition om att vara saklig och precis (1993:141).

Jan Svensson (1993) har i sina grammatiska studier av bl.a. svenska politikernas riksdagsanföranden mellan 1945 och 1985, visat belägg för att det svenska riksdagsspråket tenderar att bli mer och mer "slagordsmässigt". Mellan 1945 och 1985 är tendensen att språket bli mindre argumentativt och mer privat, publiknära och slagordsmässigt. Den stora brytpunkten menar Svensson har ägt rum mellan 1965 och 1975, vilket stämmer överens med synen på Olof Palme som en innovatör av 'denna nya retorik'. Svensson menar förvisso att slagordsmässigheten är stabilt uppgående under hela tidsperioden. Vad Svensson menar med slagordsmässighet i retoriska termer förefaller dock otydligt; han talar om att utspelen vinner mark på resonemangens bekostnad, om kortare satser och koncentration av innehållet samt att "formuleringar med karaktär av slagord eller utspel har blivit vanligare" (1993:98). Han menar även att "dessa förändringar ska sättas i samband med de förändrade krav som den nya mediesituationen kräver" (1993:98).

Svenssons (1993) undersökning är intressant för min studie eftersom det är troligt att dagens ännu större medieinflytande inte har gjort att

trenden stagnerat utan tvärtom fortsatt. Det är också intressant att se hur min undersökning som är gjord på politiska tal som primärt är framförda till en allmänhet och inte riksdagen, förhåller sig till Svenssons (1993) och Cederbergs (1993) resultat.

Medan Cederbergs undersökning visar att politikerna i riksdagen är sparsamma med bilder visar undersökningar på senare material att det i dem förekommer ett rikt bildspråk, däribland Pappas (2003), Wennerberg (2012), Björke (2009) och von Arnold (2012) är överens om att deras material präglas av ett bildrikt och uppenbart retoriskt utarbetat språk.

Pappas (2003) har jämfört metaforbruket mellan grekiska och svenska partier. Hans resultat visar att partier i opposition tenderar att använda en högre frekvens av metaforer än de i regeringsställning (2003:180). Eftersom det var Folkpartiet och varken Socialdemokraterna eller Moderaterna som satt i regeringsposition 1979 blir dock Pappas (2003) tes problematisk att anlägga på mitt material. Pappas (2003) lyfter dock även frågeställningen om det rent av kan vara lättare att vara retorisk i opposition vilken jag återkopplar till i diskussionen.

När det gäller politiskt språk i valtider har Orla Vigsø (2002) berört det litet genom studier på Centerpartiets och Moderaternas valkampanjer mellan 1991 och 2001, undersökningen är dock bara delvis retorisk och analyserar politiska reklamkampanjer och inte partiledartal.

Några studier på just partiledares valårstal eller på vad som kännetecknar valretorik har jag inte kunnat finna.

1.4. Material

Som redan framhållits är materialet för studien; fyra tal framförda av partiledarna för Moderaterna och Socialdemokraterna 1979 och 2010.

Olof Palmes (OP) tal innehåller 4810 ord, framfördes i Sundbyberg och Stockholm den 1 maj 1979 och är utgivet av Olof Palmes familj och återfinns i Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Gösta Bohmans (GB) tal hölls i Åsö gymnasium i Stockholm den 12 mars 1979. Talet är taget hämtat ur *Tankar och tal* (Bohman 1979) som är utgiven av Moderata Samlingspartiet, vilket är en indikation på att det är ett representativt tal för perioden. Talet bär titeln *Socialdemokraternas kris* och är på ca 4500 ord.

Mona Sahlins (MS) tal är på 4389 ord och framfördes även det på första maj i Stockholm 2010. Talet finns publicerat på Socialdemokratiska arbetarepartiets hemsida.

Fredrik Reinfeldts (FR) tal härrör från Moderaternas rikspartikongress den 17 april 2010 på Svenska Mässan i Göteborg. Reinfeldts är betydligt längre än de övriga med sina 7 371 ord. Till skillnad från de övriga talen har jag här valt ett transkriberat tal, eftersom jag inte har funnit något tal-manus av Fredrik Reinfeldt från 2010 som kan sägas leva upp till de krav jag ställt på materialet. Transkriberingen är gjord av en partisekreterare hos moderaterna.

Tydligen är det så att Reinfeldt sällan håller tal utifrån manus utan har stolpar som han talar utifrån. Vad detta möjligen har fått för betydelse för min framställning är svårt att säga. Uppenbart är dock att talet har en mer talspråklig karaktär än de övriga.

När jag refererar och citerar ur materialet använder jag mig av talarnas initialer. Samtliga undersökta textpartier, d.v.s. de sista 500 orden av resp. talares tal, finns tillsammans med mina registreringskommentarer återgivna som bilagor (OP = Bilaga 6.2, GB = 6.4, MS = 6.6 och FR = 6.8). Med t.ex. "MS" avses alltså bilaga 6.6. och de 500 sista orden av Mona Sahlins tal osv. Efter kolon anges raden för yttrandet i bilagan.

Det finns vissa gynnsamma paralleller mellan talen. Både 1979 och 2010 var som bekant valår då Socialdemokraterna befann sig i opposition. Innehållsmässigt kan talen också sägas likna varandra då de är allmänt hållna med Sverige, Sveriges framtid och det kommande valet i fokus.

Även om Centerpartiet var det största partiet efter Socialdemokraterna 1979, anser jag att den ideologiska schismen mellan Socialdemokraterna och Moderaterna både är och var betydligt större då som nu och där av intressantare än mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet. Det finns även i samtliga tal en tydlig "vi mot dem"-argumentation där "dem" vanligen syftar på Moderaterna för de socialdemokratiska partiledarna och vice versa för Moderaterna.

Mina urvalskriterier har varit att talen ska vara offentligt framförda tal riktade till en allmänhet samt vara av ungefär lika långa och innehållsmässigt likvärdiga. En kvantitativ avgränsning har som redan framhållits gjorts till respektive tals sista 500 ord, detta för att materialet är så pass omfattande och undersökningspunkterna så pass många. Att jag valt slutet istället för att t.ex. sprida ut det beror dels på att jag vill ha sammanhängande textpartier och dels på att det i slutet av tal kan tänkas

förekomma många slagordsmässiga uttryck då slutsatser av talets argumentation gärna presenteras där.

Det bör understrykas att det inte är det faktiska framförandet som är intressant i uppsatsen utan att det är de sista 500 orden av tal-manusen och transkriberingen som är undersökningsobjekt för uppsatsen, huruvida de faktiska ”talade” talen följde manus eller inte är irrelevant för min framställning. För enkelhetens skull omnämns dock materialet som ”talen” framöver.

1.5. Metod

Min metod är kvantitativ och går ut på att registrera samtliga yttranden i materialet som kan ses som exempel på de trop- och figurbegrepp som jag definierar under punkt 1.5.2. Begreppen där mynnar även ut i de begreppsförkortningar som använts vid analysen och återfinns i bilaga 6.1. Nedan följer en generell diskussion om hur jag metodiskt har gått tillväga i min analys.

1.5.1. Kategorisering

Jag har eftersträvat tydliga och objektiva kriterier, men eftersom vi bl.a. har att göra med både troper och ironi vars tolkning alltid rymmer ett visst mått av subjektivitet (se t.ex. Pappas 2003 eller Björke 2009) vill jag här reservera mig för eventuella felmarginaler utifrån tolkningsperspektiv i studien.

På grund av detta har jag även gjort en kategori med övriga tropologiska yttranden där jag registrerat yttranden som kan tolkas på olika eller flera sätt. I bilagorna har jag även strävat efter att vara tydlig i hur de olika troperna och figurerna har registrerats.¹

Vid analysen har samtliga troper/figurer noterats och kodats. Noteringen har gjorts på berört ställe i texten inom [ ] (jfr bilaga 6.2). I de fall jag har tyckt att en ytterligare motivering har varit nödvändig har jag skrivit en motiveringskommentar i de bifogade kommentarerna för respektive tal (se bilaga 6.3, 6.5, 6.7, 6.9), när detta har skett har det markerats i talet med *. När det gäller troper har det tropiska yttrandet

---

¹ De undersökta talpartierna med mina kodkommentarer finns bifogade som bilagor: 6.2 (OP), 6.4 (GB), 6.6 (MS), 6.8 (FR).

kursiverats i bilagorna för att tydliggöra vilket yttrande som avses. T.ex. ”Den var *djupt splittrad* [META = metafor] i många sakfrågor” (OP:2)

En notering/kodning av en figur/trop ger i analysen värdet 1 i respektive trop/figur-kategori om inget annat anges. Där flera troper/figurer förekommer i ett och samma yttrande har samtliga registreras och kodkommenterats.

Varje trop- och figurkategori har analyserats enskilt. Jag har alltså excerperat talpartierna efter resp. trop/figur var för sig. Överlag har jag försökt att verka under devisen ”hellre fria än fälla” i min analys; är ett yttrande inte uppenbart anmärkningsvärt har jag låtit det passera eftersom det då inte kan ses om ett medvetet retoriskt val.

Förekommande figurer som inte platsar i någon kategori har det till skillnad mot troperna inte tagits någon hänsyn till.

1.5.2. Begreppsavgränsning

Nedan följer de troper och figurer som gör sig gällande i analysen med redogörelser för hur jag har avgränsat och registrerat dem.

1.5.2.1. Metafor [META]

Metaforen bygger som nämnts på en likhetsrelation mellan ursprungsordet och ersättningsordet. Döda metaforer har jag valt att inte ta hänsyn till, då det inte föreligger något retoriskt medvetet val i bruket av dem. När det kommer till avgränsningen mellan stelnade och levande metaforer har jag här likt Björke (2009) Pappas (2003) och Cederberg (1993), och då speciellt Pappas, utgått ifrån min egen intuition. Idiomatiska uttryck som t.ex. ”ökade klyftor”(OP) har jag sett som stelnade och inte tagit med. I meningen: ”Socialdemokraterna är *drabbade* och *bundna* av *inre splittring*” (GB:52) menar jag t.ex. att *drabbade* inte är tillräckligt levande att räknas som trop i undersökningen, medan *bundna* och *inre splittring* är betydligt mer ”anmärkningsvärt”.

Även om metaforen oftast befinner sig på ordnivå behöver man se till sammanhanget för att avgöra huruvida yttrandet ska betraktas som stelnat eller levande. Det är alltså inte alltid man endast utifrån metaforen som sådan man kan avgöra om den är levande eller död utan man behöver se den i samband med den kontext som den verkar i.

Gränsen mellan ett ords naturliga och onaturliga kontext kan således sägas vara flytande. I Palmes ”Den [regeringen] *drabbades* av *handlingsförlamning*” (OP:5) ser jag både *drabbades* och *handlingsförlamning* som två levande metaforer då verbets passivform ger intrycket av att regeringen är ett offer som drabbats av ”sjukdomen” handlingsförlamning. Däremot ser jag inte handlingsförlamningen i Bohmans ”Detta har lett till motsättningar och politisk *handlingsförlamning*” som en levande metafor då yttrandet genom attributet ”politisk” blir betydligt mer specificerat och där av stelare.

Även liknelser och personifiering/besjälning har jag räknat in i metaforkategorin.

1.5.2.2. *Metonymi/Synekdoke [METO]*

Med metonymi avses som jag redan påpekat typer av namnbyten som bygger på ett kausalt samband eller på en reell närhetsrelation mellan ursprungsordet och ersättningsordet. När Sahlin (2010) t.ex. kallar Reinfeldt för ”Klimat-Fredrik” har det ett kausalt sambandsursprung i Fredrik Reinfeldts tidigare nämnda klimatpolitik. Synekdoke är en släkting till metonymin och avser det som sker när talaren låter delen stå för helheten eller tvärt om. Då metonymi och synekdoke vanligen är svåra att skilja från varandra har jag registrerat dem i en och samma kategori.

1.5.2.3. *Övriga troper [ÖVTR]*

Troper på ordnivå som inte klart kan tolkas som endast metafor eller metonymi/synekdoke har jag kategoriserat som övriga troper. Alltså ord som är ”både och” eller som inte är tropologiskt definierbara men som är uppenbara retoriska nyordskonstruktioner på grund av sin retoriska anmärkningsvärdhet har jag räknat hit. Precis som för metaforerna och metonymierna har jag här konsulterat min intuition. En trop kan endast registreras i en av de tre troppkategorierna. När det är oklart vilken trop som föreligger eller då ett yttrande tycks vara ”både och” har det registrerats i kategorin för övriga troper. Ett yttrande som kan verka vara både metaforiskt och metonymiskt har således varken registrerats som metafor eller metonymi, utan som övrig trop. På detta sätt påverkas inte metaforvärdet och metonymivärdet men totalvärdet för troper dras inte heller ner. Även tydliga hyperboler och litoteser har jag räknat till

övriga troper. Det krävs en klar ”både och”/osäkerhetsvariabel för registrering i kategorin övriga troper.

Ironin ses inom retoriken både som trop och figur. När den gör sig gällande som figur är det svårt att peka på ett specifikt ord (trop) i meningen som är det ironiska. Ett ironiskt yttrande på tydlig ordnivå betraktas som en ironisk trop och kan registreras som övrig trop medan mer svårkategoriserad ironi har kategoriserats som en tankefigur. I de ”både och”-fall som förekommer, d.v.s. meningar som både ansetts innehålla en ironisk tankefigur och en ironisk trop, har tropen kategoriserats som övrig trop. Tydliga metaforer eller metonymier kan dock fortfarande registreras även om de förekommer i en ironisk mening.

För att en ironisk trop ska registreras som övrig trop behöver det vara uppenbart att det är just ett ord som utmärker sig på ett ironiskt plan.

1.5.2.4. Ironi som tankefigur [IRON]

Med ironi som tankefigur avses ironi på meningsnivå. Registreras på meningsnivå med värdet 1 per mening. T.ex. ”Ja, Tomas Östros, kan han säga skattehöjning?” (FR:144) = 1 värde. Om även nästkommande mening kan sägas vara av ironisk karaktär har även den registrerats med värdet 1.

Precis som med troperna är perceptionen av ironi individuell och eftersom även betoning och frasering etc. betyder mycket för vår tolkning av den är det vanskligt att registrera ironi kvantitativt utifrån ett textmaterial. Jag har här förlitat mig på min intuition utifrån de ironityper som Kjeldsen beskriver (2008: 214ff). För avgränsningen mellan tropen ironi och tankefigur hänvisar jag till ovanstående stycke om övriga troper.

1.5.2.5. Retorisk fråga [REFR]

Retoriska frågor (*interrogatio*) har jag registrerat som frågesatser som efterföljs av ett frågetecken. Enskilda ord följda av frågetecken som t.ex. ”Va?” (FR:155) ger kanske visserligen en retorisk effekt men kan inte sägas göra det i egenskap av att vara frågor och har därför inte räknats.

1.5.2.6. Utrop [UTRO]

Med *utrop* avses korta fraser som följs av ett utropstecken. T.ex. ”Frige Birtukan Mideksa!” (MS:85)

1.5.2.7. *Alliteration [ALLI]*

Alliteration är ett bokstavsrim i början av ett ord eller fras eller inom ord t.ex. ’Vi ska vinna valet’. Allitererande yttranden som förekommer inom en mening får värdet 1, för registrering har jag krävt tre stycken initialt tydliga bokstavsrim, eftersom det annars är svårt att säga om allitterationen har varit medveten eller ej. Ett yttrande som ”Den drabbades av handlingsförklamation” (OP:3) har alltså inte registrerats. Eventuella allitterationer över meningsgränser har inte registrerats då det är svårt att avgöra om de har varit medvetna eller inte.

Som alliteration har jag även räknat in allitererande ordbildningar som gör sig gällande för uppenbart konstruerade uttryck såsom t.ex. ”Högerhärvan”(MS:119). Även inrim med betonade vokaler såsom t.ex. ”framtid i frihet”(OP:29) har registrerats som alliteration.

1.5.2.8. *Antites [ANTI]*

Med *antites* avses en motsatsställning mellan två uttryck som t.ex. ”De gamla socialdemokraterna mot de nya moderaterna” (FR:166) Antiteser har registrerats med värdet 1 när de förekommer på meningsnivå eller tvåmeningsnivå.

1.5.2.9. *Hopning [HOPN]*

En *hopning* är en exemplifierande uppräkningsord som t.ex. ”När allt är löst, alla frågorna. *Energien, förbifarten, Afghanistan, utrikespolitiken*” (FR:138-139). I registreringen har jag här utgått ifrån en treordsnivå inom en mening; d.v.s. tre uppräkningsord eller fler inom en mening har getts värdet 1.

1.5.2.10. *Ordmässig upprepning [ORDU]*

Under *ordmässiga upprepningar* har jag räknat in *anaforer*, *epiforer* och andra typer av identiska upprepningar på ordnivå. Dessa registreras första gången upprepningen förekommer, d.v.s. vid den första upprepningen, och registreras sedan ytterligare varje gång som uppräknings förekommer efter det. Ett yttrande som: ”Vi kom, vi såg, vi segrade” får således ett värde av 2. Registrering har skett där det uppenbart framgår att yttrandet hänger ihop med ett tidigare yttrande, d.v.s. att upprepningen har en tydlig stilistisk effekt.

Yttranden som kan sägas vara parallellismer som t.ex. ”För att vi ska få förändring istället för fortsättning. För att vi ska få jobb istället för fortsatt växande klyftor.”(MS) har både registrerats som ordmässiga uppräknings och *parallellism*. Dock har inte varje ord i ”För att vi ska få” belönats med varsitt värde, utan hela frasen har i sådana konstruktioner getts ett ordupprepningsvärde på 1. Gränsdragningen till *parallellism* har ibland varit problematisk, men yttranden som kan sägas vara ”både och” har registrerats i de båda kategorierna.

Med övriga ordmässiga uppräknings avses upprepningar som sker inom meningar och förbinds till ett tidigare ord genom identisk upprepning. T.ex. ”Den lider *nederlag* på *nederlag* i riksdagen” (OP:12)

Ordmässiga upprepningar som sträcker sig utanför min avgränsning av materialet har inte registrerats. Alltså har återkommande utropsartade upprepningar av ”I have a dream”-typ, t.ex. Palmes och Sahlins ”Mötesdeltagare”(MS:90) som förekommer tidigare i talen inte registrerats som ordmässiga upprepningar.

1.5.2.11. *Parallellism [PARA]*

Med *parallellism* avses syntaktiska upprepningar, d.v.s. meningar som genom t.ex. ordföljd har ett upprepande samband med en tidigare mening. *Parallellism* har registrerats första gången det förekommer, d.v.s. vid första upprepningen och sedan ytterligare varje gång det förekommer efter det. Ett stycke som t.ex. ”Det kommer att bli tufft. Det kommer uppenbarligen också att bli fult. Det kommer att bli mycket jämt.” (MS:102-104) ger således värdet 2. Många av *parallellismerna* har som sagt även registrerats som ordmässiga upprepningar. Ett yttrande kan alltså i den här aspekten vara ”både och”.

2. Resultat

I resultatdelen presenteras först mitt kvantitativa resultat för respektive tal i tabellform under punkt 2.1. – 2.4. Det kvantitativa resultatet för resp. partiledare exemplifieras och kommenteras där även kvalitativt. Under punkt 2.5. görs en komparativ analys utifrån de kvantitativa värdena och under punkt 2.6. görs en tabellframställning utifrån årtal- och partitillhörighet där kopplingar görs till mina frågeställningar. Ytterligare kopplingar till mitt syfte, frågeställningar och tidigare forskning både utifrån de kvantitativa värdena och mina kvalitativa iakttagelser görs i diskussionen.

2.1. Olof Palme

Som framgår av tabellen nedan är Olof Palmes totala trop- och figurvärde 70. För huvudkategorierna är det talfigurerna som utmärker sig med 44 belägg mot tropernas 23 och tankefigurernas 3. I underkategorierna är det främst de ordmässiga upprepningarna som med sina 21 belägg är en bidragande faktor till det höga talfigursvärdet. Metaforerna (11) och metonymierna (9) ligger på en något sänär jämn nivå medan troper som kategoriserats som övriga är relativt få (3).

Tabell 2.1. Olof Palme

Huvudkategori	Underkategori	Antal	
<i>Troper</i>	<i>Metaforer</i>	11	23
	<i>Metonymier</i>	9	
	<i>Övriga troper</i>	3	
<i>Tankefigurer</i>	<i>Ironier</i>	2	3
	<i>Retoriska frågor</i>	0	
	<i>Utrop</i>	1	
<i>Talfigurer</i>	<i>Alliterationer</i>	5	44
	<i>Antiteser</i>	6	
	<i>Hopningar</i>	1	
	<i>Ordmässiga upprepningar</i>	21	
	<i>Parallellismer</i>	11	
Totalvärde		70	

Några av Palmes 11 metaforer återfinns tidigt i materialet. Istället för att tala om 'en regering som inte kan enas om beslut och därför inte åstadkommer något' talar Palme om en "*djupt splittrad* regering som *drabbades av handlingsförlamning*" (OP:2-3) som även har "*tappat fotfästet* och *lider nederlag på nederlag* i riksdagen." (OP:11-12).

De 9 metonymiska beläggen jag funnit hos Palme är ofta av synekdochisk art och berör gärna namn på grupperingar. Han benämner t.ex. flyktingar från Argentina och Chile som "*kamrater*" (OP:38) vilka socialdemokraterna sympatiserar med i deras "*kamp mot en brutal fascism*" (OP:39). På detta sätt ger Palme synekdochiskt sken av att alla flyktingar från Argentina och Chile skulle föra en kamp emot en brutal fascism vilket möjligen kan stämna för några men knappast för alla.

Övriga belägg för metonymier är t.ex. ovan nämnda "*den lilla folkpartiregeringen*"(OP:15) och "*fåtalets ekonomiska makt*"(OP:46) där ursprungsordet torde vara överklassen eller liknande.

Några svårkategoriserade troper, som därför registrerats som "*övriga troper*" i Palmes tal är t.ex. i rad 5 där Palme efter att metaforiskt ha påstått att "*krisernas regering*" har "*lämnat in*" och dessutom "*är sörjd av få* och *saknad av ännu färre*". Då yttrandena här möjligen kan sägas vara ironiska genom sin hyperboliska karaktär, men även metaforiska har jag här betraktat dem som övriga troper.

Två ironiska tankefigurer återfinns i Palmes tal varav den ena är det ovan nämnda sorgebudet om den avlidna regeringen. Den andra samverkar med parallellismen mellan rad 13 och 14: "*Förr var det kriser i den borgerliga regeringen. Nu är det kriser i den borgerliga riksdagsmajoriteten*"(OP:13-14) Det rör sig även här om en typ av hyperbol (överdrift) men då inte ett eller några få enskilda ord kan sägas vara talande för denna har jag valt att se yttrandet i sin helhet som ironiskt.

Man kan notera att talet saknar såväl retoriska frågor som utrop men jag lägger ingen större vikt vid det mer än att konstatera att det förhåller sig så.

Något som Palme frekvent använder är som sagt talfigurer med ett värde på 44. Alliteration förekommer 5 gånger i talet t.ex. "*Vi stödjer de kämpande folkens frihetskamp – i Asien, i Afrika, i Latinamerika*."(OP:36) eller "*de många som [...] förvägrats att föra sin frihetskamp*"(OP:37).

Antiteserna förekommer främst i avslutningen av talet i kombination med ordmässiga upprepningar och parallellismer t.ex. "*Vi säger nej [...] och ja [...]*" (OP:42-46). Antiteserna är således i sig själva i hög grad

parallellismer vilket är förklaringen till värdet 6. I övrigt förekommer endast två antiteser i talet.

Både ordmässiga upprepningar och parallellismer får höga värden av 21 resp. 11. För de ordmässiga upprepningarna är det främst anaforiska pronomen och då företrädesvis ”Den...” som gör sig gällande, se t.ex. OP rad 3, 5, 12, 18, 21. Att de ordmässiga upprepningarna ofta sammanfaller med parallellismer, gör att värdena skenar iväg litet och blir i vissa fall två olika beteckningar för samma fenomen, vilket är olyckligt.

Parallellismerna visar sig främst i samband med ovan nämnda antiteser på rad 42-46 men även nedanstående citat innehåller uppenbara parallellismer:

*Nu har vi haft en borgerlig trepartiregering
Den dög inte regera någon längre tid
Den förmådde inte ge landet en politisk ledning.
Nu har vi haft en borgerlig minoritetsregering.
Den dög inte regera någon längre tid.
Den förmådde inte ge landet en politisk ledning (OP:16-21)*

2.2. Gösta Bohman

Gösta Bohmans tal har ett betydligt lägre totalvärde (51) än Palme (70). Skillnaden visar sig främst i talfigurkategori där Bohmans (22) tal har precis hälften så många belägg som Palmes (44). För troperna kan inte någon avsevärd skillnad påvisas eftersom Palme bara har två fler troper än Bohman.

När det gäller tankefigurerna har dock Bohman ett högre värde (8) än Palme (3). Att värdet bara utgörs av belägg för ironi i Bohmans tal gör siffran ännu intressantare då Palmes var betydligt lägre (2).

För talfigurerna har Bohman ett lägre värde i samtliga kategorier än vad Palme har. Bohmans ordmässiga upprepningar är inte ens hälften så många som Palmes vilket är en markant skillnad mellan talen.

Tabell 2.2. Gösta Bohman

Huvudkategori	Underkategori	Antal	
<i>Troper</i>	<i>Metaforer</i>	9	21
	<i>Metonymier</i>	7	
	<i>Övriga troper</i>	5	
<i>Tankefigurer</i>	<i>Ironier</i>	8	8
	<i>Retoriska frågor</i>	0	
	<i>Utrop</i>	0	
<i>Talfigurer</i>	<i>Allitterationer</i>	1	22
	<i>Antiteser</i>	5	
	<i>Hopningar</i>	1	
	<i>Ordmässiga upprepningar</i>	10	
	<i>Parallellismer</i>	5	
Total		51	

Bohmans metaforer tycks vanligen vara en del av Bohmans stilistiska språk snarare än retoriska nyordskonstruktioner som lyfts fram i korta satser eller på annat sätt utmärker sig. Några exempel är t.ex. ”ett system inom vilket människorna själva får möjlighet att inom *vida ramar* fritt fatta de avgörande besluten” (GB:69), ”Den oförmågan beror, som jag sagt, i hög grad på deras *lösning* vid kollektiva lösningar” (GB:67) ”De kan inte förmå sig till att erkänna att *priset* för allt det vi önskar till sist måste betalas av oss själva” (GB:49). Avgränsningen till stelnade metaforer har på grund av just ovanstående faktor ibland varit svår att göra. Om ”stelnade” metaforer hade räknats in hade Gösta Bohman haft en betydligt högre metaforfrekvens. Två metaforiska exempel som jag bedömt som inte tillräckligt anmärkningsvärda är: ”I fråga efter fråga *står* stora grupper inom socialdemokratin mot varandra.”(GB:56) och ”*Delade* meningar kommer till uttryck” (GB:59) Nu räknas inte stelnade metaforer, vilket medför att värdet 9 kanske kan tyckas bli något missvisande för Bohmans tal som i övrigt kan sägas präglas av ett språk med många, men stelnade metaforer.

Bohmans metonymier har ofta ett kausalt samband i hans egen argumentation. Det är först efter det att han har argumenterat kring varför Socialdemokraterna alltmer börjar likna ett ”missnöjesparti”(GB:56-63) som han vågar proklamera att ”Det är ur dagens Socialdemokrati som ett *missnöjes-parti* nu växer fram”.

En annan synekdochisk metonymi finns på rad 60: ”Frågan är om socialdemokraterna någonsin sedan *Kalle Kilboms dagar* varit så splittrade”. Genom att på detta sätt referera till en tid genom en person

är ett typexempel på *pars pro toto*; delen för helheten. På så sätt blir Kalle Kilboms implicit påstådda tvivelaktigheter förknippade med hela det dåvarande socialdemokratiska partiet.

En intressant övrig trop i talet är ”våra inåtvända församlingar” i rad 72 där Bohman genom att först oannonserat citera en dåtida socialdemokratisk journalist och låtsas tala till de egna leden för att sedan avslöja källan och därigenom åskådliggöra ”socialdemokratins splittring” än mer. Passagen har även registrerats som ironi men då ”våra inåtvända församlingar” även är uppenbart metonymiskt har yttrandet kategoriserats som övrig trop.

Samtliga av Bohmans ironiska tankefigurer berör just en påstådd ”splittring” inom socialdemokratin. De kan vara hånfulla som i exemplet ovan men även mer subtila, eller, för att använda Kjeldsens terminologi: även kultiverade (2008:216) ironier förekommer. T.ex. ”Jag har försökt skissera socialdemokraternas totala oförmåga att idag styra vårt land i realistisk anda.” (GB:66). Yttrandet bör ses i sitt sammanhang för att kunna uppmärksamma underdriften. Mitt kvalitativa intryck är att Bohmans åtta ironier både är utstuderade och intelligenta.

Retoriska frågor eller utrop använder sig inte Bohman av överhuvudtaget.

När det gäller talfigurer gör Bohman inga större utspel; fem antiteser förekommer men hans retorik tycks inte vara uppbyggd efter formmässighet utan det är innehållet som är det centrala. Alliterationen ”otal korporationer och organisationer”(GB:51) innehåller förvisso sex stycken *o:n*, men ändå tycks den inte särskilt uppenbar då den förkommer i mitten av en lång mening. De ordmässiga upprepningarna är främst anaforiska och sammanfaller ofta med parallellismer.

2.3. Mona Sahlin

Mona Sahlin med ett totalvärde på 76 har en ännu högre trop- och figurfrekvens än både Palme (70) och Bohman (51). De 50 talfigurerna, varav 23 är ordmässiga upprepningar, spelar självfallet en stor roll i detta medan hennes 18 troper ligger något under Palmes (23) och Bohmans (21) siffror. Sahlins tankefigurer är åtta till antalet men skiljer sig avsevärt från Bohmans åtta ironier då samtliga är av utropstyp.

Att Sahlin inte tycks använda ironi överhuvudtaget är i sig anmärkningsvärt.

Tabell. 2.3. Mona Sahlin

Huvudkategori	Underkategori	Antal	
<i>Troper</i>	<i>Metaforer</i>	9	18
	<i>Metonymier</i>	8	
	<i>Övriga troper</i>	1	
<i>Tankefigurer</i>	<i>Ironier</i>	0	8
	<i>Retoriska frågor</i>	0	
	<i>Utrop</i>	8	
<i>Talfigurer</i>	<i>Alliterationer</i>	10	50
	<i>Antiteser</i>	4	
	<i>Hopningar</i>	2	
	<i>Ordmässiga upprepningar</i>	23	
	<i>Parallellismer</i>	11	
Total		76	

När Sahlin använder metaforer tycks de vanligen hänga samman och det framgår i min mening tydligt att de är medvetna retoriska grepp. ”Nej, vänner det är tid för en regering som inte *bärs* av en *övertro* på marknaden, utan av en *fast tro* på människans och demokratins förmåga.” (MS:78) Att meningen innehåller en antites genom ”övertron” kontra ”den fasta tron” samt att ordet *tro* upprepas stärker en sådan tolkning. En annan mening som t.ex. ”En folkrörelse som har blivit mycket större och *färggladare* med hjälp av *våra rödgröna vänner*” (MS:115) signalerar också en medveten stilistisk bearbetning.

Även de åtta metonymierna tycks ofta vara uppenbart retoriska nyordskonstruktioner och således ”medvetna” grepp. Sahlin ger t.ex. socialdemokraternas valrörelse ett nytt namn i ”*samtalskampanjen*” (MS:113), hon vill ha en ”*rödgrön regering* istället för *en alltmer djupblå Högerhärva*” (MS:119) och vill ”tillsammans” göra ”*Sverige till ett möjligheternas land*” (MS:124).

Att *totum pro parte* (helheten för delarna) syndokin ”*rödgrön regering*” är en allitererande ordkonstruktion som dessutom återkommer på flera ställen i talet (MS:78, 107, 119,) stärker ytterligare en sådan tolkning.

Sahlins enda övriga trop gäller ovan nämnda ”*en alltmer djupblå högerhärva*” (MS:119) som genom ordet *härva* kan sägas bygga på en metaforisk liknelse till något illa fungerande, men yttrandet är även

metonymiskt genom ”djupblå höger” som kan knytas till en närhetsrelation i högerpartiernas politiska färg.

Jag har som nämnts inte sett några uppenbara ironier i Sahlins tal. Hon är genomgående tydlig och klar i sin argumentation. Den tankefigur som förekommer är utrop med ett relativt högt värde av åtta.

Liksom hos Palme är Sahlins talfigurer många. Jag skulle till och med vilja gå så långt som att säga att Sahlins passagevis har ett nästintill formelartat retoriskt språk. Korta treraderskonstruktioner med anaforiska och parallellistiska upprepningar som t.ex. ”Det kommer bli tufft. Det kommer uppenbarligen också bli fult. Det kommer att bli mycket jämnt.”(MS:102-104) är vanliga. En annan passage med många ordmässiga upprepningar är:

Det är vad jag vill.

Det är dit vi ska.

Det gör vi tillsammans.

Jag blir starkare *tillsammans* med er.

Det är tillsammans vi blir starka.

Så jag säger:

Tillsammans för jobb och nya möjligheter (MS:125-132).

Parallellismen i rad 106 och 107 är också talande för Sahlins tendens till ett högt talfigurbruk:

När regeringen Reinfeldt kom till makten 2006 så hade det räckt med 59 664 röster till på oss för att vi skulle vinna – i en väljarkår på nästan 7 miljoner väljare.

När vår vän Jens Stoltenberg vann valet i Norge och kunde bilda sin rödgröna regering så var marginalen lite drygt 2 000 röster (MS:106-107).

Förutom den nämnda parallellismen innehåller även citatet tre allitterationer i: *regeringen Reinfeldt, vår vän Jens Stoltenberg vann valet och rödgröna regering.*

För att sammanfatta ovanstående så kan Sahlins troper och figurer sägas vara synliga. Hon använder många grepp frekvent och gärna samtidigt.

2.4. Fredrik Reinfeldt

Fredrik Reinfeldt har överlägset det högsta totalvärdet av partiledarna med sina 94 troper och figurer. Beläggen är till skillnad från de övriga

talen även förhållandevis jämna i alla de tre huvudkategorierna. För troperna märker Reinfeldt ut sig något med 26 belägg gentemot Palmes 23, Bohmans 21 och Sahlins 18. Där moderatledaren verkligen drar iväg är i tankefigurkategorin med 29 belägg mot 3 (OP), 8 (GB) och 8 (MS). Vad den höga tankefigurssiffran beror på är, precis som hos Bohman, ironikategorin, där Reinfeldt utmärker sig med 25 registrerade ironier.

I talfigurskategorin ligger Reinfeldt (39) något under Palme (44) men lägre än Sahlin (50) och högre än Bohman (22).

Tabell 2.4. Fredrik Reinfeldt

Huvudkategori	Underkategori	Antal	
<i>Troper</i>	<i>Metaforer</i>	4	26
	<i>Metonymier</i>	14	
	<i>Övriga troper</i>	8	
<i>Tankefigurer</i>	<i>Ironier</i>	25	29
	<i>Retoriska frågor</i>	2	
	<i>Utrop</i>	2	
<i>Talfigurer</i>	<i>Allitterationer</i>	2	39
	<i>Antiteser</i>	8	
	<i>Hopningar</i>	4	
	<i>Ordmässiga upprepningar</i>	21	
	<i>Parallellismer</i>	4	
Total		94	

Reinfeldts troper (26) har varit svåra att kategorisera då de vanligen samverkar med ironi. Huvudsakligen är det metonymier (14) och övriga troper (8) med hånfullt eller sarkastiskt innehåll som gör sig gällande. Exempel på det är t.ex. att Mona Sahlin har hittat Göran Persons ”*gamla toppade lag i skrubben på Sveavägen 68*”(FR:157) och valkampen står mellan ”*de nya moderaterna mot de gamla socialdemokraterna*”(FR:166)

Reinfeldt använder sig nästintill uteslutande av ironi i talet. 29 av de 39 undersökta meningarna kan i någon mån sägas vara ironiska. Att värdet för ironi som tankefigur är så pass högt (25) beror även på att talet genomgående har korta meningar:

Allt ska ju komma den 3 maj.

Det finns inte en fråga kvar efter det.

Tabeller, långa tabeller, siffror, beräkningsbart; alla kommer veta vilka konsekvenser vi får.

Jättebra.

Sedan ska vi ha en diskussion om det, när alla besked har kommit av de rödgröna.

När allt är löst, alla frågorna.

Energin, förbifarten, Afghanistan, utrikespolitiken.

Allt har de löst, 3 maj.

Sätt klockan. (FR:133-141)

I ovanstående citat ser jag samtliga meningskonstruktioner som ironiska i någon mån då de genom att vara uppenbara överdrifter inte bör tolkas bokstavligt. Det verkar också som om en ironi sällan kommer ensam och att argumentationen som sådan bygger på ironi. Eftersom de korta nästan lite farsartade meningarna just är så korta så höjer de här det ironiska värdet rejält i talet, vilket i viss mån kan tyckas bli missvisande. En lång ironisk utläggning som t.ex. ”Nu har socialdemokratin lärt av valförlusten 2006, de har förnyat sig, de har utvecklat sin politik, de presenterar nu sina slutsatser, de har bestämt sig för att i valet 2010 gå till val på Göran Perssons politik.”(FR:153) och ”Det är lite lustigt” (FR:145) får således samma värde i ironikategorin vilket möjligen inte kan sägas vara rättvist. Samtidigt skulle det bli fel att avfärda vissa påståenden som icke-ironiska genom att ta dem ur sitt sammanhang.

Att meningsbyggnaden ibland kanske kan tyckas vara litet märklig kan förklaras med att talet är transkriberat och inte är framfört med ett talmanus utan från ”stolpar”, vilket både kan förklara de korta meningarna och troligtvis även är orsaken till att talet präglas av talspråkighet.

Reinfeldts retoriska frågor (2) är något tveksamma då de inte fungerar som det i klassisk bemärkelse utan i stora drag är delar av den ironiska driften med socialdemokraterna.

För talfiguren är det främst ordmässiga upprepningar (21) som utmärker sig hos Reinfeldt. Att de ordmässiga upprepningarna är så pass många kan möjligtvis skyllas något på ett talspråkligt drag i talet men de förekommer även som uppenbara anaforer. Att han jämförelsevis har en låg siffra när det gäller parallellism (4) och alliterationer (2), vilka ofta bör ses som ”välplanerade” konstruktioner, kan också det vara en konsekvens av att Reinfeldt inte var manusbunden.

2.5. Komparativ analys

Nedan följer först en tabellframställning med samtliga talares kvantitativa värden som sedan jämförs och diskuteras.

Tabell 2.5. Komparativ analys

Huvudkategori	Underkategori	Olof Palme		Gösta Bohman		Mona Sahlin		Fredrik Reinfeldt	
Troper	Metaforer	11	23	9	21	9	18	4	26
	Metonymier	9		7		8		14	
	Övriga troper	3		5		1		8	
Tankefigurer	Ironier	2	3	8	8	0	8	25	29
	Retoriska frågor	0		0		0		2	
	Utrop	1		0		8		2	
Talfigurer	Alliteration	5	44	1	22	10	50	2	39
	Antites	6		5		4		8	
	Hopning	1		1		2		4	
	Ordmässiga upprepningar	21		10		23		21	
	Parallellism	11		5		11		4	
Totalvärde		70		51		76		94	

Om vi ser rent kvantitativt på resultatet framgår det av tabell 2.5. att det totala trop- och figurvärdet är högst för Reinfeldt (94) och lägst för Bohman (51). För Palme och Sahlin är Sahlins värde (76) något högre än Palmes (70) men bör i sammanhanget ses som marginellt.

När det gäller huvudkategorin troper så kan även här en liten, men i sammanhanget inte särskilt betydelsefull, fördel ges Reinfeldt med sina 26 troper i förhållande till Sahlins 18, Bohmans 21 och Palmes 23. Med tanke på eventuella felmarginaler beroende på individuellt tolkningsperspektiv vill jag dock inte dra några slutsatser utifrån de siffrorna.

Samtliga kategorier för tankefigurerna får genomgående ett lågt värde förutom Reinfeldts ironier som i sin tur är extremt högt (25). Hur det kan komma sig att Reinfeldts ironivärde är så pass högt har diskuterats under punkt. 2.4. Sahlin använder inte ironi överhuvudtaget i materialet medan Palme (2) gör det något och Bohman gör det 8 gånger. En frekvent användning av ironi är alltså någonting som Bohman och Reinfeldt har gemensamt och som därför skulle kunna ses som ett

retoriskt högergrepp då Palme och Sahlin inte tycks använda det i en lika hög utsträckning. För ironi i övrigt verkar det som om ironi sällan verkar enskilt. Har man börjat använda sig av ironi så fortsätter man gärna, vilket visar sig genom att ett helt argumentationsled ofta har ironisk karaktär. Att fallet är detsamma för Reinfeldt som Bohman styrker ett sådant synsätt.

Att antalet retoriska frågor är så pass lågt (totalt 2 st) kan bero på avgränsningen till respektive tals sista 500 ord. En argumentation inleds ju gärna med retoriska frågor medan en avslutning kännetecknas istället av att kärnargumenten eller slutsatserna ”stolpas upp”. Den låga frekvensen av retoriska frågor ser jag ändå som intressant i sammanhanget.

Bara Sahlin och Reinfeldt använder utrop, åtta för Sahlin resp. två för Reinfeldt medan varken Bohman eller Palme brukar några retoriska frågor eller utrop i materialet. Betydelsen av vad detta kan bero ser jag som vanskligt att spekulera i, då värdena är så pass låga, men de kan möjligtvis ses som en slagordsmässig tendens hos Reinfeldt och Sahlin.

För huvudkategorin talfigurer ligger Sahlin högst med ett värde på 49, även Palme (44) och Reinfeldt (39) ligger högt, medan Bohman i förhållande till de övriga ligger bra mycket lägre med sina 22 talfigurer vilket i sin tur är anledningen till att hans totalvärde är så pass lågt. Här finns alltså en avsevärd skillnad mellan Bohman och de övriga.

Sahlin ligger även högst i tre av de fem underkategorierna, när det gäller antiteser och hopningar har hon dock ”stabila” värden i förhållande till de andra medan Bohman ligger lägst i alla kategorier förutom när det gäller parallellism (4) där bara Reinfeldt (5) ytterst marginellt har ett högre värde.

Det värde som får mest betydelse för talfigurerna och som även utgör den enda riktigt markanta skillnaden är de ordmässiga upprepningarna där Palme (21), Sahlin (23) och Reinfeldt (21) ligger märkvärdigt lika medan Bohman endast har tio belägg.

Sammanfattningsvis kan sägas att tankefigurerna inte påverkar det totala värdet för Palme, Bohman och Sahlin nämnvärt medan det för Reinfeldt är en anledning till varför han ligger så högt, utan tankefigurkategorin hade Palme, Sahlin och Reinfeldt legat på ungefär samma totalvärde.

Övrigt noterbart är att Reinfeldts värden mer liknar Palmes och Sahlins än Bohmans förutom när det kommer till ironier där de båda moderata partiledarna dominerar.

2.6. Komparativ analys utifrån parti och år

Som avslutning i resultatdelen följer här en tabellsammanställning där partiledarnas resultat har sammanfogats utifrån åren då talen framfördes respektive partiledarnas partitillhörighet. Vissa kopplingar till mitt syfte görs, men orsakerna till varför det förhåller sig som det gör diskuteras vidare i diskussionen.

Tabell 2.6. Komparativ analys: 1979 och 2010 samt S och M.

Huvudkategori	Underkategori	1979		2010		Socialdemokraterna		Moderaterna	
Troper	Metaforer	20	44	13	44	20	41	13	47
	Metonymier	16		22		17		21	
	Övriga troper	8		9		4		13	
Tankefigurer	Ironier	10	11	25	37	2	11	33	37
	Retoriska frågor	0		2		0		2	
	Utrop	1		10		9		2	
Talfigurer	Allitteration	6	66	12	89	15	94	3	61
	Antites	11		12		10		13	
	Hopning	2		6		3		5	
	Ordmässiga upprepningar	31		44		44		31	
	Parallellism	16		15		22		9	
Totalvärde		121		173		146		145	

Som framgår av tabell 2.6. tycks partiledarna för socialdemokraterna och moderaterna, om man ser till totalvärdet, ha en högre frekvens av retoriska troper och figurer år 2010 (173) än 1979 (121). Skillnaden syns dock endast i användningen av tal- och tankefigurer med värdena 11 och 66 för 1979 och 37 och 89 för 2010. Totalvärdet för troperna ligger jämt fördelad mellan åren (44 resp. 44). Noterbart för troperna är dock en tendens att använda metonymi (22) framför metaforer (13) 2010, medan det 1979 användes färre metonymier (16) och fler metaforer (20). Vad detta kan tänkas bero på utvecklas vidare i diskussionen.

För att återkoppla till min tes om att talen från 2010 borde ha en högre frekvens av retoriska troper och figurer än de från 1979, så kan den sägas stämma för figurvärdena men alltså inte för troperna. En eventuell slutsats av detta skulle kunna vara att slagordsmässigheten framförallt visar sig genom en högre frekvens av figurer.

Mellan de politiska blocken är totalvärdet jämt (146 för Socialdemokraterna och 145 för Moderaterna) men de socialdemokratiska partiledarna tycks använda en högre andel talfigurer (94) medan de moderata (61) i högre utsträckning använder sig av tankefiguren ironi (33) jämfört med de socialdemokratiska talen (2). För tankefigurerna som helhet är dock noterbart att de socialdemokratiska använder utrop 9 gånger medan de moderaterna endast gör det 2 gånger.

För att summera kan man säga att det finns stora likheter mellan blocken och de individuella skillnaderna mellan talen överskuggar överlag tids- och partifaktorer. Noterbart för partitillhörighetsfaktorn är dock en socialdemokratisk tendens till ett högt bruk av talfigurer och en moderat tendens till ett högt bruk av ironi.

3. Diskussion

Undersökningens resultat ger stöd åt att de senare talen totalt sett utmärks av en högre frekvens av retoriska troper och figurer än talen från 1979. Troperna tycks sammantaget befinna sig på samma nivå 1979 som 2010 men det faktum att figurerna tycks vinna mark är intressant och kan ses som ett tecken på en mer formmässig och slagordsmässig utveckling av det offentliga politiska språket. Särskilt hos Sahlins blir detta tydligt då hon genomgående använder ett nästintill formelartat retoriskt språk med många anaforer, utrop och alliterationer som dessutom ofta samverkar. Visserligen ser det kvantitativt liknande ut hos Palme, men min övertygelse är att Sahlins satser är kortare och de retoriska elementen synligare och något ”fränare” hos henne än hos Palme, vilket även är fallet hos Reinfeldt.

Att denna figurativa slagordsmässighet hör samman med en förmodad medieanpassning av det politiska språket ser jag som en rimlig förklaring. Figurerna är i hög grad slagordsmässiga på grund av sin form och även välbeprövade knep som medierna både använder själva och premierar hos andra. Att som politiker ta hjälp av dem för att försöka sticka ut i dagens massmediala hav av budskap och information är fullt tänkbart vilket även forskningsläget visar.

Min uppfattning utifrån kvalitativ grund är också att talen från 2010 har en annorlunda ton till bl.a. sina politiska motståndare än vad talen från 1979 har, vilket bör kopplas till den ökade tendensen till metonymi i 2010-års tal. Att Reinfeldt häcklar Mona Sahlins genom att säga att hon går till val med ”Göran Perssons toppade lag” (FR:157) och Sahlins benämner den borgliga alliansen för bl.a. ”högerhärvan” (MS:119) menar jag är tecken på detta. Även Bohman och Palme utövar retorisk pajkastning men metonymiseringarna och drifterna med motståndarna anser jag vara något mer ”ädla” hos dem och inte heller lika personcentrerade som i talen från 2010. Att Reinfeldt använder ironi i så pass hög utsträckning och på ett sätt som närmast kan tyckas vara hämtat från stå-upp-komiken hör också samman med denna förändring.

Eftersom Palmes tal kvantitativt sett tycks ha mer gemensamt med Reinfeldts och Sahlins än med Bohmans kan undersökningens resultat stödja synen på Palme som en innovatör av en ny typ av retorik. Detta främst genom ett mer frekvent bruk av talfigurer. Eftersom Svensson (1993) menar att brytpunkten för ”slagordsmässigheten” var mitten av 70-talet och Johannesson (1998) dessutom hävdar att både Palme och Bohman var nydanande för denna nya massmediala retorik, tror jag

dock att mitt resultat skulle behöva jämföras med ytterligare material daterat innan denna brytpunkt för att jag säkert ska kunna hävda att det var just Palme som introducerade ett nytt retoriskt språk, som i sin tur har gått i arv i dagens politiska språk. Det är dock uppenbart att Palme precis som Sahlin och Reinfeldt har just ett högt bruk av talfigurer, medan Bohman inte har det, och genom det kan undersökningens resultat dock sägas stämma överens med bl.a. SVT:s dokumentär (Lindström & Nucander 2012) och berättelsen om Olof Palme som en retorisk innovatör. I dokumentären påstås det att denna influens kom från amerikanskt håll. Men det är en annan historia.

I fråga om partitillhörighetsfaktorn tycks de socialdemokratiska partiledarna använda en högre frekvens av talfigurer än motståndarna medan de moderata tenderar att vara mer ironiska. När det gäller Pappas (2003) tes om att partier i opposition tenderar att ha ett högre bruk av metaforer är det problematiskt att koppla den till mitt resultat då varken moderaterna eller socialdemokraterna befann sig i regeringsposition 1979. För 2010 stämmer den tesen förvisso överens med resultatet för min studie eftersom Sahlin har nio metaforer medan Reinfeldt endast har fyra. Jag drar dock inte några slutsatser utifrån detta eftersom skillnaden är så pass marginell och Reinfeldts totala tropvärde är högre än Sahlins. Även om man skulle betrakta Bohman som regeringsman eftersom då det trots allt satt en borglig regering vid makten 1979, så kan varken bruket av metaforer eller de totala värdena anses ge sken av att det är ”lättare att vara retorisk” i opposition. Eftersom resultatet inte heller tar någon hänsyn till Bohmans alla stelnade metaforer går det inte att utifrån min undersökning dra några slutsatser om Pappas tes.

Vissa metodiska problem har påträffats i undersökningen: Avgränsningarna mellan de olika troperna och framförallt ironierna i Reinfeldts tal har varit problematiska att registrera kvantitativt. Därav kan bl.a. värdet för ironi som tankefigur i Reinfeldts tal möjligen sägas vara något missvisande. Dock är det min övertygelse att en stor del av Reinfeldts tal är uppenbart ironiskt. Så trots vissa tveksamma enskildheter så menar jag att de kvantitativa värdena säger något om respektive partiledares språkliga stil även om man inte bör se siffrorna som absoluta. Jag vill även reservera mig för avgränsningen mellan stela och levande metaforer som också har varit svårhanterlig.

Kanske hade något andra värden visat sig om jag hade täckt in fler kategorier i min undersökning men den retoriska begreppsdjungeln är som bekant snårig och hur många kategorier man än skapar kommer man inte undan ”både och”-variabler. Självfallet finns det även fler retoriska figurer och troper som min undersökning inte täcker in men det

är ett omöjligt projekt att täcka in alla. Jag har dock inte direkt påträffat något vanligt förekommande retoriskt stilmedel som jag inte tycker mig ha täckt in, möjligtvis skulle *allusioner* (intertextuella anspelningar) vara intressant att mäta kvantitativt men jag tror att kategorisering av sådana hade präglats av individuella tolkningsproblem av liknande typ som för troperna i mitt material.

Vad man också bör komma ihåg är att undersökningen är gjord på de sista 500 orden av partiledarnas tal och kanske inte bör ses som representativa för talen som helhet eller politikerns retoriska språk i stort. Att utifrån min undersökning dra slutsatser som att Sahlins inte överhuvudtaget skulle använda ironi eller att retoriska frågor har varit mer eller mindre retoriskt ”ute” sedan 1979 är inte bara felaktigt utan även naivt då man bara genom att ögna igenom talen i deras helheter finner bevis på motsatsen. Att kvantitativt analysera hela talen hade dock varit ett alldeles för stort projekt för föreliggande arbete, men hade förmodligen gjort talen mer rättvisa. En företeelse som att ironi företrädesvis tycks visa sig sjokvis gör resultatet för ironi i mitt material något ojämnt.

Överlag stämmer dock det kvantitativa resultatet överens med mina kvalitativa intryck av talen. Möjligtvis vill jag reservera mig något för eventuella felmarginaler i kategoriseringen av troperna och de ironiska beläggen.

Jag har inte tagit hänsyn till några makt- eller genusaspekter i min framställning och vill därför reservera mig genom att påpeka att Sahlins vid tiden för talet var hårt kritiserad och ifrågasatt av både media och internt inom socialdemokraterna, vilket säkert kan ha haft betydelse för hur hon valde att formulera sig offentligt. Den största kvalitativa skillnaden som jag ser mellan Reinfeldts och Sahlins tal är att Sahlins tal är tydligt utstuderat och välplanerat medan Reinfeldt talar fritt och med mycket humor. Sahlins hade kanske inte vid tillkomsttiden för sitt tal, mod eller möjlighet till ett sådant ”löst” språk p.g.a. den interna kritiken, hård mediebevakning och kanske även p.g.a. sin utsatta position som socialdemokraternas första kvinnliga partiledare.

Mycket vidare forskning skulle kunna göras på troper och figurer och deras eventuella roll som ”medieanpassad retorik”. Framförallt tror jag att innehållsmässiga analyser skulle visa sig vara intressanta. Kanske skulle det också vara där som de verkligt stora skillnaderna skulle visa sig när det gäller troperna? Mina kvalitativa intryck av talen är som sagt bl.a. att de senare talen tenderar att ha en annan ton i fråga om hur motståndare benämns och beskrivs.

Det hade även varit intressant att göra jämförelser mellan politikernas tal i riksdagen jämfört med hur de uttrycker sig i tal framförda inför en allmänhet. Cederberg (1993) menar ju att riksdagsretoriken, i alla fall den tidigare, hade saklighet och precision som sitt stilideal. Kan detta sägas gälla fortfarande eller har det även i riksdagsretoriken skett en förskjutning mot en mer ”slagordsmässig” retorik?

4. Slutsatser

Man bör akta sig för att dra allt för höga växlar på ett kvantitativt resultat som är gjort på ett så i sammanhanget litet material som detta och då kanske särskilt med en sådan diffus begreppsapparat som retorikens. Undersökningens resultat visar dock att talen från 2010 sammantaget innehåller en högre frekvens av retoriska troper och figurer jämfört med 1979. Men resultatet stödjer bara delvis tesen då det totala tropvärdet inte har förändrats mellan åren. En viss förskjutning från metaforer till metonymiernas fördel gör sig dock gällande för troperna men förmodligen är det så att skillnader i användningen av troper främst visar sig på det innehållsmässiga planet och inte i vilka typer av troper som används.

Figurvärdena har däremot ökat markant mellan 1979 och 2010 och en ökad slagordsmässighet kan således sägas höra samman med ett ökat bruk av figurer. Att den högre frekvensen av figurer i de senare talen beror på just en ökad medieanpassning av det offentliga politiska språket är det svårt att uttala sig om, men det torde i alla fall vara en möjlig förklaring till att resultatet ser ut som det gör.

Vad gäller partitillhörighetsfaktorn vittnar inte totalvärdet om att något parti skulle använda en högre frekvens av retoriska troper och figurer än det andra. Men de socialdemokratiska talen kan sägas innehålla en högre frekvens av talfigurer än de moderata partiledarnas vilka i sin tur tycks använda sig av en högre frekvens ironi.

Undersökningens resultat ger även visst stöd för en syn på Olof Palme som retoriskt nydanande genom att både Sahlin och Reinfeldt kan tänkas ha anammat hans frekventa bruk av talfigurer.

5. Litteraturförteckning

- Björke, Sara 2009. "Så kommer en person in som länge har stått utanför." *En jämförande studie av fyra partiledares metaforbruk i partiledardebatt*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Bohman, Gösta 1979. *Tankar och tal – Anföranden och essayer i urval, 1957 – 1979*. Lund: Moderata Samlingspartiet.
- Cederberg, Ann 1993. *Stil och strategi i riksdagsretoriken. En undersökning av debattspråkets utveckling i den svenska tvåkammarriksdagen (1867 – 1970)* Uppsala: Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Ek, Cecilia, Johansson, Madelene, Rönnqvist, Alexandra 2009. *Vägen till övertygelse: en retorisk studie av partiledare i partiledardebatter*. Jönköping: Jönköpings Högskola.
- Elmelund Kjeldsen, Jens 2008: *Retorik idag – Introduktion till modern retorikteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Elleström, Lars 1999: *Lyrikanalys – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, Gunnar 1997: publicerad 1962, åttonde upplagan *Det politiska språket* Stockholm: Tidens förlag.
- Foss, Sonja, 2004: *Rhetorical criticism – Exploration and practice*. Illonoi: University of Colorado at Denver.
- Hart, Roderick P, 1997: *Modern rhetorical criticism*. Austin: University of Texas at Austin, Allyn & Bacon: US.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per 2008 *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys* Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart 2001: *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hägg, Göran 1998. *Praktisk retorik - Med klassiska och moderna exempel*. (Förlagsort ej utskriven) Wahlström & Widstrand.
- Johannesson, Kurt (red) 1996. *Agitatorerna – Arbetarrörelsen och språket 1*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Johannesson, Kurt 1998. *Retorik eller konsten att övertyga*. Stockholm: Nordstedts.
- Johannesson, Kurt 2005. *Svensk retorik – Från medeltiden till våra dagar*. Stockholm: Nordstedts Förlag.
- Johansson, Ida 2011. *Situation majtal- en komparativ analys av tre socialdemokratiska partiledares första maj-tal från 1954, 1978 och 2011*. Södertörn: Södertörns Högskola.
- Lakoff, George & Johnson, Mark 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Lindström, Katarina (Manusförfattare & regissör) & Nucander, Maud (Manusförfattare & regissör) 2012: *Palme del I* [TV-serieavsnitt]
 Heinig, Fredrik (Producent) & Nohrborg, Mattias (Producent), *Palme*. Sverige. B-reel feature films, Sveriges Television, Film i väst. Scandbox.
- Mral, Brigitte 2008: "Retorikanalys av medietexter" I: Ekström, Mats. *Massmediernas språk* Lund: Liber AB. s 61 – 88 [27s]
- Palme, Olof 1979: *Första maj-tal i Sundbyberg och Stockholm*. <http://www.olofpalme.org/1979/05/01/forsta-maj-tal-i-sundbyberg-och-stockholm-4/> Hämtad 2012-11-15.
- Pappas, Christos 2003: *Metaforer i det politiska språket. En studie av de socialdemokratiska och de konservativ-liberala partiledarnas retorik i Grekland och Sverige vid millennieskiftet*. Stockholm: Department of Classical Languages at the University of Stockholm.
- Reinfeldt, Fredrik 2010: *Anförande på moderaternas rikskonferens 17 april 2010 på Svenska Mässan i Göteborg*. (ej utgivet)
- Richards, Ivor Armstrong 1936: *The philosophy of rethoric* New York and London: Oxford University Press
- Sahlin, Mona 2010: *Mona Sahlins anförande Första maj 2010 - Det talade ordet gäller*. <http://www.socialdemokraterna.se/Varpolitik/Arkiv/Partiordforanden/Mona-Sahlin-/Tal/2010/Mona-Sahlin-anforande-Forsta-Maj-2010/> Hämtad 2012-11-15.
- Svensson, Jan 1993. *Språk och offentlighet. Om språkbruksförändringar i den politiska offentligheten*. Lund: Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Svensson, Jan 2005. Att bedriva historisk textforskning. Några teoretiska reflektioner. I: Falk, Cecilia & Lars-Olof Delsing (red.), *Studier i svensk språkhistoria* 8. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap. A 63.) Lund: Lunds universitet, s. 61 – 72 [12s.] [Kopia]
- Vigsø, Orla, 2002: *Parti og vælger. Studier I svensk partipolitisk kommunikation 1991 – 2001*. SoLiD (FUMS Rapport nr 206). Uppsala: Uppsala universitet.
- Von der Lippe, Berit 1999: *Metaforens potens – Essays*. Oslo: Forlaget oktober.
- Von Arnold, Niklas 2012: *Politikers metaforiska språkbruk – och förståelsen av detta ur ett svenska som andraspråksperspektiv*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Wennerberg, Linn 2011: *Yes we can exaggerate! – En översättningsvetenskaplig studie av användningen av retoriska*

stilfigurer i ett amerikanskt politiskt tal, dess svenska översättning och ett svenskt politiskt tal. Göteborg: Göteborgs universitet.

6. Bilagor

6.1. Begreppsförkortningar i analysen

Metafor: [META]

Metonymi/Syndoki: [METO]

Övriga troper: [ÖVTR]

Ironi som tankefigur: [IRON]

Retorisk fråga: [REFR]

Utrop [UTRO]

Antites: [ANTI]

Allitteration [ALLI]

Hopning: [HOPN]

Ordmässiga upprepningar [ORDU]

Parallellism [PARA]

Någon av ovanstående förkortningar + * t.ex. [ALLI*] = Yttrandet har kategoriserats men har fått en kommentar.

[*] = Kommentarer har gjorts med motivering till varför yttrandet inte har kategoriserats

I vissa fall har även korta kommentarer gjorts inom hakparenteser.

6.2. Olof Palme 1 maj 1979

526 ord

- (1) Under två år hade vi en borgerlig trepartiregering.
- (2) Den var djupt *splittrad* [META] i många sakfrågor.
- (3) Den [ORDU: Den] *drabbades* [META] av *handlingsförlamning* [META].
- (4) Det var *en krisernas regering* [METO]. [PARA: r.2]
- (5) Den [ORDU: Den] *lämnade in* [META], *sörjd* [ÖVTR] av fa, *saknad* [ÖVTR] av ännu färre. [PARA: r.3] [IRON]
- (6) Vi socialdemokrater förvägrades att bilda regering och utlysa nyval.
- (7) De borgerliga var oförmögna att av egen kraft bilda regering. [*] [ORDU: bilda regering] [PARA: r.6]
- (8) Vi [ORDU: Vi] lade ned rösterna så att en provisorisk folkpartiregering kom till stånd.
- (9) Det blev en förbättring på vissa områden.
- (10) Den klarade sig rätt bra en tid.
- (11) Men nu står det klart att folkpartiregeringen tappat *fotfästet* [META].
- (12) Den [ORDU: Den] *lider* [META] nederlag på nederlag [ORDU: nederlag] i riksdagen.
- (13) Förr var det kriser i den borgerliga regeringen.
- (14) Nu är det kriser i den borgerliga [ORDU: den borgerliga] riksdagsmajoriteten. [ANTI: Förr (13) – Nu] [IRON]
- (15) Den lilla folkpartiregeringen [METO] saknar förmåga att samla riksdagen till *breda* [META] lösningar. [ANTI: lilla - breda]
- (16) Nu har vi haft en borgerlig trepartiregering.
- (17) Den dög inte att regera någon längre tid.
- (18) Den [ORDU: Den] förmådde inte ge landet en politisk ledning.
- (19) Nu har vi en borgerlig minoritetsregering. [PARA: r.16]
- (20) Den dög inte att regera någon längre tid. [PARA: r.17]
- (21) Den [ORDU: Den] förmådde inte ge landet en politisk ledning. [PARA: r.18]
- (22) De borgerliga hade chansen att på grundval av en klar majoritet i riksdagen *forma* [META] en handlingskraftig regering.
- (23) De [ORDU: De] har misslyckats.
- (24) Det är inte bra för landet.
- (25) Det är inte [ORDU: Det är inte] bra för de stora folkgrupperna att vi har en borgerlig majoritet i riksdagen. [PARA: r.24]
- (26) Låt oss se till att det blir ett slut på den borgerliga majoriteten den 16 september i år.
- (27) Lat oss se till [ORDU: Låt oss se till...] att det blir en socialdemokratisk regering. [PARA: r.27]
- (28) xxx
- (29) Socialdemokratiens idéer förenar folk och nationer i hoppet om en *framtid i frihet* [METO] [ALLI: *framtid i frihet*] och solidaritet.
- (30) Vår solidaritet måste gälla de människor runt om i världen som lider av krigens förödelse.
- (31) Uganda skall byggas upp igen efter ett mångårigt skräckvälde som fört landet till ekonomisk *ruin* [META].
- (32) För nio år sedan uttryckte jag här vår protest, morgonen efter den amerikanska invasionen i Kambodja.
- (33) Idag är Kambodja [ORDU: Kambodja] helt förstört.

- (34) Det finns en allvarlig risk för att *denna fattiga bondebefolkning* [METO] kommer att drabbas av en fruktansvärd svältkatastrof.
- (35) Ansvar för solidaritet *vilar tungt* [META] på världssamfundet.
- (36) Vi stödjer *de kämpande folkens frihetskamp* [METO] runt om i världen - i Asien, i Afrika, i Latinamerika. [ORDU x 3: i]. [ALLI: i] [HOPN]
- (37) Och vi hälsar i självklar solidaritet de många som idag demonstrerar med oss och som förvägras att föra sin *frihetskamp* [METO] [ALLI: f] i sina egna länder.
- (38) Med oss har vi särskilt många *kamrater* [METO] från Argentina och Chile.
- (39) Vi står på er sida i *er* [ORDU: er] *kamp mot en brutal fascism* [METO].
- (40) Mötesdeltagare! [UTRO]
- (41) Valet den 16 september är avgörande för *färdriktningen* [META] i vårt samhälle.
- (42) Vi säger nej till ökade klyftor och ja till en socialdemokratisk politik för social rättvisa. [ANTI: nej – ja]
- (43) Vi säger [ORDU: Vi säger...] nej till social nedrustning och ja till en bred folklig reformpolitik och förstärkt trygghet. [ANTI: nej – ja] [PARA: r.42]
- (44) Vi säger nej [ORDU: Vi säger...] till arbetslöshet och ja till en målmedveten politik för att trygga jobben. [ANTI: nej – ja] [PARA: r.43]
- (45) Alla människors *kraft* [ÖVTR] till arbete är vår viktigaste fråga.
- (46) Vi säger nej [ORDU: Vi säger...] till *fåtalets ekonomiska makt* [METO] och ja till ekonomisk demokrati och löntagarfonder. [ANTI: nej – ja] [PARA: r.44]
- (47) Vi [ORDU: Vi] skall satsa alla krafter på att vinna höstens val. [ALLI*]
- (48) Låt oss tillsammans se till att det blir en socialdemokratisk valseger den sextonde september: [ALLI: socialdemokratisk valseger den sextonde september]

6.3. Kommentarer till Olof Palmes tal

7 Möjlig Antites tillsammans med rad 6. Tveksamheten underkänner dock kategoriseringen.

47 Egentligen utanför kriterierna för Allitteration men innehåller så pass många allittererande segment så att jag väljer att se det som ett allittererande uttryck: *Vi skall satsa alla krafter* på att vinna höstens val.

6.4. Gösta Bohman 12 mars 1979

Ord: 503

- (49) De kan inte förmå sig till att erkänna att *priset* [META] för allt det vi önskar till sist måste betalas av oss själva. [*]
- (50) Och att våra möjligheter att betala beror på vår förmåga att vädja till människornas ansvar, vädja [ORDU: vädja] till människornas lust att skapa någonting med egna krafter.
- (51) Och att [ORDU: Och att] *skapa i frihet* [ÖVTR], utan direktiv och ordergivning från byråkrater eller från [*] ledarna för det otal korporationer och organisationer [ALLI: o] som växt fram i *socialdemokraternas kollektiva Sverige* [METO]. [PARA: r.50]
- (52) Socialdemokraterna är drabbade och *bundna* [META] av *inre splittring* [META].
- (53) Framväxten av en offentlig byråkrati och dess företrädare har alltmer kommit att dominera partiet.
- (54) Samtidigt har också *en facklig byråkrati* [METO] [*] byggts upp och alltmer radikaliserat fackföreningsrörelsen.
- (55) Detta har lett till motsättningar och politisk handlingsförlamning [*].
- (56) I fråga efter fråga [ORDU: fråga] står stora grupper inom socialdemokratin mot varandra.
- (57) Inom LO råder tveksamhet om partiets skattepolitik.
- (58) Den äldre generationen ställer sig negativ till den tilltagande korporativiseringen.
- (59) Delade meningar kommer till uttryck om bostadspolitik, skolpolitik och rättstrygghet. [HOPN]
- (60) Frågan är om socialdemokraterna någonsin sedan *Kalle Kilboms dagar* [METO] varit så splittrade. [IRON]
- (61) Och följderna har blivit att den socialdemokratiska politiken kommit att inriktas mera på att samordna åsikter i olika folkrörelser än på att lösa de problem som de enskilda medborgarna och de [ORDU x 2: de] enskilda medlemmarna i dessa olika folkrörelser uppfattar som problem.
- (62) De [ORDU: De] har fått ägna mer tid åt att *manipulera* [METO] interna opinioner än att ta itu med svårigheter och bekymmer medborgarna möter i sin egen vardag. [*] [IRON]
- (63) Det är också något av *en ödets ironi* [ÖVTR] att när socialdemokraterna talat om risken för uppkomsten av ett Glistrup-parti på grund av *borgerligt svek* [METO], blir det de själva som drabbas av *ett missnöjes-parti* [METO] även om vi inte bör sätta *"Glistrup"-stämpel* [ÖVTR] på det. [ANTI: S-tal om Glistrup-parti – de själva ett*] [IRON]
- (64) Det är deras egna som reagerar därför att de ser sina traditioner och ideal svikna. [PARA: r.63]
- (65) Det är [ORDU: Det är] ur dagens socialdemokrati som *ett missnöjes-parti* [METO] nu växer [META] fram. [PARA: r.64]
- (66) Jag har försökt *skissera* [META] *socialdemokraternas totala oförmåga* [ÖVTR] att idag styra vårt land i realistisk anda. [IRON]
- (67) Den oförmågan beror, som jag sagt, i hög grad på deras *låsning* [META] vid kollektiva lösningar.
- (68) Och här går *gränslinjen* [META] mellan de socialistiska partierna å ena sidan och de icke-socialistiska å den andra. [ANTI: socialistiska – icke-socialistiska]
- (69) Mot varandra står å ena sidan en kollektivistisk socialistisk samhällssyn byggd på central planering och *styrning* [META] av människans tillvaro samt å den andra sidan ett system inom vilket människorna själva får möjlighet att inom *vida ramar* [META] fritt fatta de avgörande besluten för sin och sin familjs livsföring. [ANTI: å ena sidan – å andra sidan]
- (70) ”Och så, kära partivänner, glöm inte att själva lyssna på vad folk säger till er.
- (71) Det kan vara en nyttig erfarenhet.

- (72) Det kan [ORDU: Det kan] rent av vara så att de erfarenheter människor ute i samhället har inte stämmer överens med de föreställningar vi har övertygat varandra om i *våra inåtvända församlingar* [ÖVTR]. [PARA: r.71] [IRON]
- (73) Det kan [ORDU: Det kan] till och med vara så att de människor vi möter har rätt och vi [ORDU: vi] själva fel.” [ANTI: rätt – fel] [PARA: r.72] [IRON]
- (74) Dessa ord är inte mina.
- (75) De härrör från socialdemokraten Enn Kokk, chefredaktör för ”Aktuellt i politiken”. [IRON]
- (76) Låt oss hoppas att valet visar att det förhåller sig så.
- (77) Att människorna har rätt. Och socialdemokraterna fel. [ANTI: rätt – fel] [IRON]

6.5. Kommentarer till Gösta Bohmans tal

49 Möjlig antites, men tveksamheten underkänner kategoriseringen.

51 Ser här inte *från* som tillräckligt konstruerat för att kategoriseras som ordmässig uppräknig

54 Ser här inte *byråkrati* som tillräckligt konstruerat för att kategoriseras som ordmässig uppräknig

55 Då *handlingsförlamning* förleds av "politisk" ser jag yttrandet här som en stelnad metafor.

62 Möjlig antites, men tveksamheten underkänner kategoriseringen.

63 Tveksam antites, S-tal om Glistrup-parti – de själva ett. Har registrerats.

6.6. Mona Sahlin 1 maj 2010

516 ord

- (78) Nej, vänner det är tid för en regering som inte *bärs* [META] av en *övertro* [META] på marknaden, utan av *en fast tro* [META] [ORDU: tro] på människans och demokratins förmåga. [ANTI: övertro – fast tro]
- (79) Det är tid [ORDU: Det är tid] för en rödgrön regering [ALLI] som *står* [META] där en svensk regering [ORDU: regering] ska *stå* [META] [ALLI: s]: på *de modigas sida* [META] i kampen för frihet, mänskliga rättigheter och demokrati! [UTRO] [HOPN] [PARA: r.78]
- (80) På Afrikas horn fortsätter övergreppen med utomrättsliga avrättningar, godtyckliga frihetsberövanden och tortyr. [HOPN]
- (81) Etiopiens första kvinnliga partiledare, Birtukan Mideksa, sitter på nytt fängslad för oppositionellt arbete.
- (82) Birtukan var här i Sverige för ett par år sedan.
- (83) Hon fick bara drygt ett år i frihet innan den åter togs ifrån henne.
- (84) Idag kräver jag:
- (85) Frige Birtukan Mideksa! [UTRO]
- (86) Frige [ORDU: Frige] Burmas frihetskämpe Aung San Suu Kyi! [UTRO] [PARA: r.85]
- (87) Och, med all respekt för ärendets känsliga natur [META] — nu måste ansträngningarna öka:
- (88) Frige [ORDU: Frige] journalisten Dawit Isaak nu! [UTRO] [PARA: r.86]
- (89) * * *
- (90) Mötesdeltagare
- (91) Jag ska visa en sak för er som jag är mycket rädd om.
- (92) Den här lilla lappen har jag burit med mig varje dag i snart två år.
- (93) Jag fick den av en kille på Hultsfredsfestivalen.
- (94) Han kom fram ur folkmassan och sa:
- (95) "Du får den här av mig, men du [ORDU: du] måste ta hand om den"
- (96) Sedan försvann han lika snabbt som han kommit.
- (97) Men jag vecklade upp lappen.
- (98) På den står det såhär:
- (99) "Min röst".

- (100) Det är 140 dagar kvar till valdagen.
- (101) Vi behöver varje röst som vi kan få för att vinna. [ALLI*]
- (102) Det kommer att bli tufft.
- (103) Det kommer [ORDU: Det kommer] uppenbarligen också att bli fult. [PARA: r.101]
- (104) Det kommer [ORDU: Det kommer] att bli mycket jämnt. [PARA: r.102]
- (105) Varje enskild röst kommer att spela roll! [UTRO]
- (106) När *regeringen Reinfeldt* [METO] [ALLI] kom till makten 2006 så hade det räckt med 59 664 röster till på oss för att vi skulle vinna — i en väljarkår på nästan 7 miljoner väljare.
- (107) När [ORDU: När] *vår vän Jens Stoltenberg* [METO] vann valet [ALLI: v] i Norge och kunde bilda sin *rödgröna regering* [METO] [ALLI] så var marginalen lite drygt 2 000 röster. [*] [PARA: r.105]
- (108) Varje samtal kommer att spela roll.
- (109) Varje rad, varje [ORDU x 2: varje] bild i sociala medier. [PARA: r.107]
- (110) Varje [ORDU: Varje] dörr vi knackar. [PARA: 108]
- (111) Bakom den där sista dörren som vi inte orkar knacka på, där sitter kanske fyra personer som kunde ha varit med och avgjort valet.
- (112) Tänk på det nu när vi snart skiljs åt denna första maj valåret 2010.
- (113) Anmäl er som valarbetare, var med i *samtalskampanjen* [METO].
- (114) Var [ORDU: Var] med och bli en del av *vår folkrörelse* [METO].
- (115) En folkrörelse [ORDU: folkrörelse] som har blivit mycket större och färggladare [META] med hjälp av *våra rödgröna vänner* [METO].
- (116) Varje röst är lika viktig som den som jag bär med mig här på min lapp.
- (117) För att vi ska få förändring istället för fortsättning. [ALLI] [ANTI: förändring – fortsättning]
- (118) För att vi ska få [ORDU: För att...] jobb istället för fortsatt växande klyftor. [ANTI: istället för] [PARA: r.116]
- (119) För att vi ska få [ORDU: För att...] en rödgrön regering [METO] [ALLI] istället för en alltmer djupblå Högerhärva [ÖVTR] [ALLI]. [ANTI: istället för] [PARA: r.117]
- (120) För nu räcker det! [UTRO]
- (121) Det räcker nu. [ORDU: räcker]
- (122) Det [ORDU: Det] har gjort ont [META] nog! [UTRO]
- (123) Vi ska vinna valet [ALLI] den 19 september.
- (124) Sedan gör vi Sverige till ett möjligheternas land [METO] för alla.
- (125) Det är vad jag vill.
- (126) Det är [ORDU: Det är] dit vi ska. [PARA: r.124]
- (127) Det [ORDU: Det]gör vi tillsammans.
- (128) Jag blir starkare tillsammans [ORDU: tillsammans] med er.
- (129) Det är tillsammans [ORDU: tillsammans] vi blir starka.
- (130) Så jag säger:
- (131) Tillsammans [ORDU: Tillsammans] för jobb och nya möjligheter! [UTRO]
- (132) Tack för att ni har lyssnat.

6.7. Kommentarer till Mona Sahlins tal

101 Egentligen utanför kriterierna för Allitteration men innehåller så pass många allittererande segment så att jag väljer att se det som ett allittererande uttryck: *Vi behöver varje röst som vi kan få för att vinna.*

107 Möjlig antites genom rad 104; Reinfeldt *kom till makten* – vår vän Jens Stoltenberg *vann valet*. Tveksamheten underkänner dock kategoriseringen.

6.8. Fredrik Reinfeldt 17 april 2010

521 ord.

Då Reinfeldts tal är transkriberat har transkriberingskommentarerna inom hakparenteser som t.ex. ”[Skratt]”, kursiverats för att skilja dem från mina kommentarer.

- (133) Allt ska ju komma den 3 maj. [IRON]
- (134) Det finns inte en fråga kvar efter det. [Skratt] [IRON]
- (135) Tabeller, långa tabeller, [ORDU: tabeller] siffror, beräkningsbart; [HOPN] alla kommer veta vilka konsekvenser vi får. [IRON]
- (136) *Jättebra*. [ÖVTR: ironi]
- (137) Sedan ska vi ha en diskussion om det, när alla besked har kommit av *de rödgröna* [METO]. [IRON]
- (138) När allt är löst, alla frågorna. [IRON]
- (139) Energin, förbifarten, Afghanistan, utrikespolitiken. [HOPN] [IRON]
- (140) *Allt* [ÖVTR] har de löst, 3 maj. [ORDU:* 3 maj] [IRON]
- (141) Sätt *klockan* [ÖVTR]. [Skratt, applåder] [IRON]
- (142) Vi har nu fört en samhällsdebatt mot en politisk motståndare som varje gång vi möter dem hävdar att ”våra förslag finns inte”. [ANTI: Vi – dem] [IRON]
- (143) Ja, de fanns förut men vi står inte för dem längre. [IRON]
- (144) Ja, Tomas Östros, kan han säga skattehöjning? [REFR] [IRON]
- (145) Det är lite lustigt. [IRON]
- (146) Tomas Östros [ORDU: Tomas Östros] säger ”Höjer skatten... nej, det var förra gånge [!] men nu, det gäller inte, det pappret.” [IRON]
- (147) Nehej? [*]
- (148) Vilket papper är det som gäller 3 maj? [REFR] [ORDU: 3 maj] [IRON]
- (149) Jaha, men några besked...? [*] ”Nej, 3 maj.” [ORDU: 3 maj] [IRON]
- (150) Okej, det är ju ändå så att Mona Sahlin *har begått* [ÖVTR] en debattartikel. [IRON]
- (151) Det tycker jag man får respektera. [IRON]
- (152) Förnyelse, det är ett bra ord. [IRON]
- (153) Nu har socialdemokratin *lärt* [META] av valförlusten 2006, de har förnyat sig, de har utvecklat sin politik, de presenterar nu sina slutsatser, de [ORDU x 3: de] har bestämt sig för att i valet 2010 gå till val på *Göran Perssons politik* [METO]. [Skratt, applåder][HOPN] [IRON]
- (154) Det är ganska fantastiskt, det [ORDU: det] måste man säga, att ha ett stort förnyelsearbete för att komma fram till *exakt samma mål* [ÖVTR] – som Göran Persson hade. [IRON]
- (155) Va? [*]
- (156) Han är på något sätt förlåten. [IRON]

- (157) Och för att liksom möjligen understryka, om ni inte fattade vad hon sa, så har hon [ORDU: hon] dessutom hittat *hans gamla toppade lag i skrubben på Sveavägen 68* [ÖVTR]. [ALLI*] [IRON]
- (158) *Det gänget!* [ÖVTR] [UTRO]
- (159) *Mona Sahlin* [METO] ska alltså gå till val 2010 med *ett ofärdigt regeringsalternativ, byggt på Göran Perssons politik* [METO] med *det toppade lag* [METO] som var bra, möjligen då, för fem år sedan. [IRON]
- (160) Det är det hon erbjuder svenska folket.
- (161) Vi kommer att erbjuda ett bättre alternativ. [*Applåder*] [ANTI: hon – vi]
- (162) I valet 2010 så står *vår arbetslinje* [METO] mot *deras bidraglinje* [METO]. [ANTI: vår – deras]
- (163) I valet 2010 [ORDU: I valet 2010...]så är det en fortsättning på Alliansens ambitioner, bygga vidare reformer baserade på bra ordning i offentliga finanser, bra välfärdssatsningar, bra satsningar [ORDU x 2: bra] som bygger vidare på mycket av det som Sverige kan. [HOPN] [PARA: r.161]
- (164) Mot det står *vad som ännu är oklart* [ÖVTR], som alldeles säkert kommer att ha inriktning mot att återigen föra tillbaka oss till problem i arbetsmarknad och konkurrenskraft. [ANTI: r.161 bra...– något ännu oklart]
- (165) Det är vi mot dem. [ANTI: vi – dem]
- (166) Det är [ORDU: Det är] *de nya Moderaterna* [METO] *mot de gamla Socialdemokraterna*. [METO] [ANTI: nya M – gamla S] [PARA: r.164] [IRON]
- (167) Det är [ORDU: Det är] *en väl förberedd Allians* [METO] *mot ett ofärdigt vänsterexperiment* [METO]. [ANTI: allians - vänsterexperiment] [PARA: r.165] [IRON]
- (168) När ni åker hem härifrån idag ska ni veta att det är ni [ORDU: ni] som *bär i era händer* [META] hur det här valet kommer att gå.
- (169) Det är samtal med andra, det är samtal [ORDU: det är samtal] om vad vi har gjort och vad vi [ORDU: vad vi] vill, om vår ambition att *stå upp* [META] för *allt som är fint* [METO] i Sverige och utveckla mycket av det som är bra.
- (170) Det är [ORDU: Det är] för att vi har visat förmåga att *bära* [META] ansvar och därför att vi är bättre förberedda än *våra politiska motståndare* [METO] som vi ska förtjäna svenska folkets förtroende [ALLI: f]. [PARA: r.168]
- (171) Stort tack för era insatser nu, ni anar inte vilka stora insatser [ORDU: insatser] ni [ORDU: ni] har framför er.
- (172) Tack ska ni ha! [UTRO]

6.9. Kommentarer till Fredrik Reinfeldts tal

140 Ser här ”3 maj” som upprepning då den fungerar som delargument i Reinfeldts ironi.

147 Ej retorisk fråga då meningen inte innehåller någon frågesats.

149 Ej retorisk fråga då meningen inte innehåller någon frågesats.

155 Ej retorisk fråga då meningen inte innehåller någon frågesats.

157 Alliteration genom ”skrubben på Sveavägen [sextioåtta]”